

3/2008

Prospäkkäri

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

**Uusi kaivoslakiehdotus
- hyötyykö Unnan hymy?**

www.lemmenhippu.fi

LEMMEN
HIPPU

Koruja Lemmenjoen kultahipuista ja korukivistä

Lemmenhippu on korumallisto, jota valmistetaan Suomen Lapista huuhdotuista kultahipuista ja korukivistä. Korut on valmistettu käsityönä ja jokainen koru on uniikki. Korujen muotokieli ja aiheet tulevat Suomen luonnosta ja erityisesti Lapista ja kullankaivun värikkästä historiasta.

Omista pala
Lapin kultahistoriaa

www.lemmenhippu.fi

Maija ja Risto Vehviläinen löysivät 1.8.2008 Unna-hippun, joka on Lapin 5. suurin, 192g. Kuvassa löytäjäpariskunnan tyttärentytär Unna kädessään nimikkohippu. Unna-tyttönen on 4. polven kullankaivaja.

Prospäkkäri 3/2008, kaivoslakiuudistuksen teemanumero

4 - 6	Pääkirjoitukset
7 - 11	Kannanotto 8.10.08 julistettuun kaivoslakiehdotukseen
12 - 13	Kultaristeily tammikuussa 2009
14 - 21	Seppo J Partanen: Kullankaivu loi perustan kaivoslailla ja avasi tien Lapin kehitykselle
22 - 23	Kaivukauden 2008 suurimmat ja kauneimmat hiput
24 - 26	Mika Telilä: Suomen ensimmäinen rubiinikide timanttiakin arvokkaampi
27 - 32	Kari A Kinnunen: Lapin ensimmäisen rubiini-ki- luokiteltavan punaisen korundin ominaisuudet
33 - 35	Aarne Alhonen: "Kollaa kestää" Mieli- pide kaivoslain uudistuksesta
35 - 37	Antti Peronius: Kultaa Nulkkamukasta, tarina siitä miten muutama kultahippu vaikuttaa tuhansien elämään
38 - 41	Merkkipäiviä - Valokuvauskilpailu - Pikkujoulut 2008

Prospäkkäriin aineisto on tekijänoikeuslain suojaama ja julkaistujen artikkelien ja kuvien osittainenkin lainaaminen tai kopiointi täten kielletään.

Prospäkkäri

Lapin Kullankaivajain
Liitto ry:n jäsenlehti

32. vuosikerta
Ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Vastaava päätoimittaja:
Kai J Rantanen

Toimitus:
PL 86, 99871 Inari

Ilmoitushinnat:
1/1 s. 260 euroa (4-väri)
1/1 s. 200 euroa
1/2 s. 135 euroa
1/3 s. 90 euroa
1/4 s. 70 euroa

Graafinen suunnittelu
ja taitto: Liisa Hertell,
LH Viestintä

Paino:
Esa Print Oy, Tampere

Hallitus

Puheenjohtaja:
Jouko Korhonen
Haukiputaantie 752
90910 Kontio
jouko.korhonen@kultaviiste.inet.fi
p. 040 344 2200 (klo 17
jälkeen)

Varapuheenjohtaja:
Mika Telilä
Torisevantie 55
37310 Tottijärvi
puh: 0400 631 196,
fax: (03) 5128 127
mika.telila@kolumbus.fi

Sihteeri: Kai J Rantanen
PL 57, 99871 Inari
puh: 040 7746 773
mullin.mallin@gmail.com

Jukka Kela
Pehkoskuru,
99885 Lemmenjoki

Esko Orava
Mellantie 14,
97220 Sinettä

Hannu Viranto
Eteläranta 42
96300 Rovaniemi

Jouni Patokallio
Sylventie 4, 99800 Ivalo
puh. 040 715 4031

PANKKITILIT:
Jäsenmaksut vain tälle tilille:
Nordea 217738-4977
Muut maksut:
Nordea 120130-103183

JÄSENASIAT:

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry, PL 86, 99871 Inari
puh. 0400 836 500
s-posti: info@kullankaivajat.fi
kotisivut: www.kullankaivajat.fi

Sitkas ja vastenmielinen pala purtavaksi

Ei kullankaivajan elämäkään aina ole pelkästään ruusuilla tanssimista. Se on usein myös shamppanjaa, hahnenmaksaa ja silavaa.

Nyt on kaivoslakityöryhmä kuitenkin piilottanut keittämänsä sopan sekaan niin sitkaan ja vastenmielisen möykyä, että sitä on kullankaivajien mahdoton niellä. Näin, vaikka kaikenmaailman Iljetyksiin ja Rökäleskeittoihin olemmekin tottuneet. Paitsi kultamaiden perinteisellä ruokalistalla, niin myös viranomaisten meille tarjoilemina.

Kullankaivajan lautaselle on nyt hymyssä suin kannettu sellainen rustoklmippi, että vaikka sitä kuinka poskesta toiseen muljauttelee, ja koettaa pehmeäksi niellä ja vatsalle helläksi pureskella, nousee sylki suuhun ja vatsahapot korventavat kurkun. Leukalihakset menevät maitohapoille ja silmiin herahtaa kyynel. Kasvoille jämähtää kelmeä irvistys.

Ei tätä pysty nielemään.

Nyt jo yhdeksän vuoden ajan meitä huljua on pidetty jännityksessä, olemme saaneet osallistua leikkiin nimeltä osallistava ja vuorovaikutteinen lainvalmistelu.

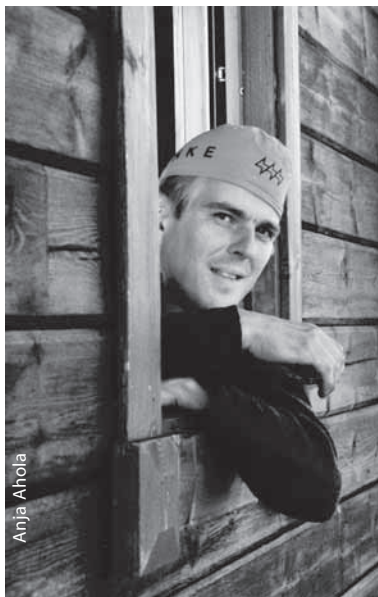
Olemme laatineet vakuuttavan näköisiä taulukoita, laskelmia ja tulkintoja. Teettäneet analyyseja ja selvityksiä. Olemme hiooneet korulauseita – jotkut humut ovat joskus puhuneet tikkukirjaimillakin – ja neuvotelleet, perustelleet ja taas neuvotelleet. Pyytäneet ja saaneet audiensseja, syöneet

pullaa ja juoneet kahvia. Olemme omassa porukassa iloinneet pienistä voitoista ja olleet vakavia uhkakuvien edessä.

Tämä kaikki taitaa kuulua poliitikkojen arkeen, mutta me taas olemme ihan vilpittömästi uskoneet ja luotaneet siihen, että pystymme tulevan lakiesityksen kanssa elämään.

Mutta ne tekivät sen sittenkin. Viitsimättä edes sen kummemmin asian perusteluihin pa neutua.

Eikä tämän kanssa pysty elämään.

Arvoisat kansanedustajat siellä kaukaisella ja syrjäisellä Arkadianmäellä; Teille on annettu valta ratkaista asia, josta ennen Teitä ovat päättäneet kuninkaat ja keisarit. Nämä yksinvaltiaat Jumalan armosta katsoivat aikanaan oikeudenmukaiseksi, että osa malmin tuotosta kuuluu sen löytäjälle ja jalot metallit niiden kaivajille.

Älkää Te olko heitä nolompia: antakaa koko Euroopan mittakaavassa ainutlaatuisen kulttuuriperinteen ja EU:n talousalueen marginaalisimman ammatin säilyä elinvoimaisena.

Älkää hemmetissä vahvistako kaivolaki-esityksen kohtia, jotka johtaisivat 140 vuoden ajan töitä, unelmia ja tarinoita pohjoiseen synnyttäneen hiljaisten ja sitkeiden miesten perinnön hiipumiseen rikkaiden ja joutilaiden roolipeliksi.

Älkää antako kaikkein keskeisimmän ja olennaisimman osan Lapin kullankaivua hukkaa. On tärkeää että osaamisen ja tekemisen perinne jatkuu.

Ei ole kenenkään etu, jos huuhtontakullankaivun oikeudet jäävät tulevaisuudessa vain kaikenmaailman dilentanttien ja huitsinhapeliin käyttöön. Ei edes kullankaivun, koska sen jälkeen mielikuvamarkkinoilla kullankaivaja on kuin tuulen pieksämä kenkäheinä. Ja puhuu kivitöistä.

Noin niinkuin inarilaisin vertauskuvoin puhuttuna.

Helppo deletoida.

Eksyttyään kyklooppi Polyfemoksen saarelle viekas ja neuvokas Odysseus sai

houkattua kykloopin humalahakuiseen juomiseen.

Ennen Polyfemoksen ainoan silmän puhkaisemista Odysseus kertoi torvet solmussa makaavalle kykloopille nimekseen Ei-Kukaan.

Meille kullankaivajille on käynyt kuten kyklooppi Polyfemokselle; olemme eläneet yksisilmäisinä lampainemme arkaaisella saarellamme, ja nyt saarellemme eksynyt Ei-Kukaan haluaa meille pahaa.

Ei-Kukaan haluaa meidät pois kultamailta. Ei-Kukaan ole esittänyt asiallisia perusteluja sille, miksi hirveä yksisilmäinen kyklooppi on punahehkuisella seipäällä sokaistava.

Onnettoman Polyfemoksen tavoin huudamme nyt sokeina: ”Ei-Kukaan tekee meille pahaa. Ei-Kukaan tappaa meidät”.

Kykloopin isä, varsin väkivaltainen meren jumala Poseidon, kosti Odysseukselle.

Meillä ei ole enää edes kaivosylitarkastaja Urpo J. Saloa virassa.

Mullis'

ps.

Olen antanut itseni ymmärtää, että eduskunnassa on pitkät kesäloamat.

Lapin kullankaivun perinteeseen uppoutumisen voit aloittaa esim. Lapin Kullankaivajain Liiton kultavaltauksilla.

Ainakin vielä toistaiseksi.

Kaivoslakityöryhmän aprillipila

Foskus aprillipila niin sanotusti uppoaa hyvin. Omakohtaisesti arvioituna aprillipila uppoaa sen paremmin mitä kauempana huhtikuun ensimmäisestä sen kertoo. Kaivoslakityöryhmä julkaisi omansa 8. päivä lokakuuta.

Toinen ihmiselon merkellisyys on se, että jos selvästi valheellista asiaa kerrotaan totena yhä uudestaan ja uudestaan, alkaa suurin osa ihmisistä pitää sitä totena, jopa itsestäänselvyytenä. ”Kullan konekaivu samentaa vesistöä, kalakanat kärsivät, hauki on kala, hauki on kala.”

Samalla mantralla on ennenkin yritetty konekaivua lakkauttaa. Onhan asiasta jätetty peräti välikysymys hallitukselle v. 1982: ”vesistöjen liettyminen ja siitä johtuvat kalastorappiot, maisema-arvojen tuhoutuminen...” varsinaisen Dejá vu.

Kuten tiedämme, konekaivu sai jatkoa, eivät-kä epäillyt uhkakuvat toteutuneet. Valittiinpa Lemmenjoki sittemmin Suomen parhaaksi vaellusalueeksi, joten siinä vastausta välikysymyksen laatijoille.

Me kullankaivajat pyysimme kaivoslakityöryhmää vierailemaan kullankaivutyömailla – turhaan. Työryhmän panostus riitti vain poliittiseen tärkeämpien asioiden selvittämiseen ja hoitamiseen. Ikävä kyllä tulos on nähtävissä lakiuudistuksessa. Huuhdontakullan osalta haluttiin keskustelu avata vasta kalkki-

viivoilla kylmästi lakkauttamalla Euroopan ainutlaatuisin elinkeino. Sillä tavalla kuulemma päivitetään kaivosoikeudet vastaamaan tämän päivän yhteiskunnan arvoja. Omaisuuden suoja ja elinkeinovapaus eivät sitten kuulune tämän päivän yhteiskunnan arvoihin.

Kullankaivun osalta työryhmän asiantuntemus ei riittänyt, aika ei riittänyt, mielenkiinto ei ehkä ollut meidän haluamalla tasolla, ehkäpä jokin taho johti tarkoituksella harhaan... mene ja tiedä.

Ja kaikki tämä samaan aikaan kun valtio tukee kaivoshankkeita sadoilla miljoonilla maanteiden ja rautateiden rakentamisella. Maailmanlaajuinen lama tekaisee 20 miljoonaa työtöntä, joten mitäpä siinä muutamasta kullankaivajasta murehtimaan kun pankkejakin pitää valtion tukea 50 miljardilla. Älkäämme kuitenkaan vielä heittääkö kirvestä kaivoon.

Kansanedustajat ovat mukavaa ja huumorintajuista sakkia. Me kullankaivajat luotamme siihen, että tämä kahdeksannen päivän huumori-

pläjäys julistetaan aprillipilaksi, jotta Lemmenjoki tulevaisuudessakin voi vedota matkailijoihin kultahistorian lisäksi myös aktiivisella kullankaivulla.

Tervetuloa päättäjät tutustumaan kultaan, kullankaivuun ja kullankaivajiin – pelastakaa ne kaikki lapsenlapsillenne.

Jouko Korhonen

Kullanhuuhtojien maat varastetaan –

KAIVOSLAKIEHDOTUS POISTAA KAIVOSPIIRIT

Yhdeksän vuotta hierottu kaivoslakiesitys julkistettiin 8.10.2008. Esitetyn kaltainen kaivoslaki moninkertaistaisi hallinnoinnin ja maksut, mutta siihen suuntaanhan maata muutenkin kehitetään ja sitä kaikkea arvasimme pitkän prosessin aikana saatujen tietojen perusteella odottaakin.

Varsinainen yllätys oli sivuseikkana kerrottu huuhdontakultakaivospiirien lakkauttaminen. Tällainen oikeuksien poisotto tuhoaisi ammattimaisimman osan toiminnastamme.

Lakiperusteluissa pienellä painetuna kerrotaan, että kaikki olemassa olevat huuhdontakultakaivospiirit lakkautetaan 4 vuoden siirtymäajan jälkeen. Esitetyn mukaisesti kysymyksessä ei ole oikeuksien lunastus, vaan yksipuolinen poisto. Kompensaationa entiselle kaivospiiriläiselle annetaan mahdollisuus hakea uudenmuotoista kullanhuuhdantalupaa.

Kertomatta jää, että kun kaivospiiri poistuu, niin samalla päättyy myös kaivospiirin voimassaoloon sidottu ympäristölupakin. Sinänsä uusi kullanhuuhdantalupa voisi mahdollistaa myös koneellisen kullankaivun, mutta todennäköisesti nykyisen kaltaiselle toiminnalle ei uudessa tilanteessa ympäristölupaa myönnettäisi. Sen sijaan mainitulle kevyemmälle toiminnalle – pienemmillä koneilla ja lapiolla – lupa saatettaisiin myöntää.

Tämän mekanismin nerous on siinä, että näin voidaan lupaus yhtä aikaa pitää ja syö-

dä. Uusittu kaivoslaki ei sinänsä lopettaisi ammattimaista kullankaivua, mutta eri lakien ja eri virastojen yhdistelmä sen kyllä tekisi.

Vuosia kestäneen kaivoslakiprosessin aikana me kullankaivajat emme ole missään vaiheessa saaneet tietoomme, että tämänkaltaista asiaa valmistellaan. Olemme jatkuvasti neuvotelleet kaikkien keskeisten toimijoiden kanssa (Kaivoslakityöryhmä, Ympäristöministeriö, Ympäristökeskus, Metsähallitus), eikä mikään taho ole esittänyt missään vaiheessa mitään tällaista. Jälkikäteen meille on selvinnyt että kaivoslakityöryhmä teetti kuitenkin asiasta perustuslakiasiantuntijalla selvityksen jo keväällä 2006.

Välillä tuntuu, että taisimme käyttäytyä lapsellisesti, kun osallistuimme oikeusvaltion lainsäädäntöprosessiin, perustelimme kantamme faktoilla ja kerroimme pyöreän pöydän neuvotteluissa avoimesti tavoitteemme ja näkemyksemme: pieniä asioita esiteltiin ja niihin saimme ottaa kantaa. Välillä

illuusio kuuntelusta ja vuorovaikutuksesta oli täydellinen...

Nyt voimme vain miettiä, että mitä oikein on osallistuttava, vuorovaikutteinen lainvalmistelu, kun aivan yllättäen, lainvalmistelun viimeisellä metrillä tuodaan esiin tällainen tyrmäävä uusi asia. Olisiko julkisuushakuinen hulinointi edunvalvonnan työkaluna toiminut sittenkin paremmin?

Perustelut – verbaliikkaa ilman faktoja

Sen verran on lakivalmistelijoilta puuttunut rohkeutta, että he eivät ole kirjanneet perustelujaan täsmällisesti, kysymyksessä ovat koko ajan perustelemattomat väitteet. Tausalla oleviin faktoihin ei edes viitata todennäköisesti siksi, että niitä ei ole. Näppärä erikoiskikka on se, että esityksessä puhutaan koko ajan mahdollisista vaikutuksista.

Näitä kielenkäytön kukkasia olemme viime viikkoina ihastelleet, ja kun kysymyksessä on meidän toimintamme kannalta keskeinen asia, kannattaa ratkaisevia lauseita lainata ihan suoraan:

*Koneellinen kullanhuhdonta nyky-
muodossaan on laajentunut niin
voimaperäiseksi, ettei toiminnan
mahdollisia vaikutuksia Lemmenjoen
vesistöön ja maastoon ole enää mahdol-
lista hallita. Haitallisia vaikutuksia ovat
erityisesti **vesistön samentuminen** sekä
kalastolle kiintoaineksesta ja **maastolle**
liikkumisesta aiheutuvat haitat.*

Upeaa verbaliikkaa, siitä pitää antaa tunnustus – mutta voisiko olla myös niin, että taroituksella harhaanjohtavan ja huonon virkamiestyön mahdollisia vaikutuksia ei ole mahdollista hallita.

Emme vielääkään tiedä, kenen halu on

lakkauttaa Lemmenjoen kullankaivu ja keneltä täysin valheelliset lainperustelut ovat peräisin.

Metsähallituksella kantoja on niin monta kuin siellä on virkamiehiäkin, mutta jos rohkenemme pitää ex-pääjohtajan **Jan Heinon** kaksi vuotta sitten Lemmenjoen kansallispuiston 50-vuotisjuhlassa pitämää puhetta Metsähallituksen kantana, niin tämä se silloin olisi:

”Koneellinen kaivuu on siis rajattu melko suppealle alueelle eikä sen Heinon mukaan katsota vaarantavan alueen suojelutavoitteita, kunhan ympäristölupaehjoja noudatetaan.”

Ympäristölupavirasto ei allekirjoittanut lakiesityksen väitteitä, ei myöskään Inarin kunnan ympäristötoimi.

Emme ole vielä löytäneet ketään muutaakaan, joka allekirjoittaisi nämä väitteet. Koska kukaan kaivoslakityöryhmän jäsen ei ole käynyt Lemmenjoella, eli omiin havaintoihin näkemykset eivät voi perustua, niin jostakin salaperäisestä lähteestä ne ovat peräisin.

Jos väitteiden takana on faktoja, niin olisi hienoa, jos ne tuotaisiin esiin ja julkiseen keskusteluun – olisi hienoa, jos me voisimme ottaa niihin kantaa. Tämä ei liene kovin kohtuuton vaatimus.

Sameaa vai ei?

Kullankaivusta tuleva veden samentuma ei ole sama asia kuin saastuminen. Se minkä näemme samenessena, on luonnon omia aineita: savea ja turvekolloideja.

Me kullankaivajat olemme vuosikymmenien ajan kehittäneet kiertovesijärjestelmiä ja saostusmenetelmiä ja olemme onnistuneet pienentämään näitä samentumia koko ajan vähemmäksi. Tämän osoittavat vuosikymmenien aikana tehdyt vesistötarkkailut. Tilanne ei siis tältä osin ole muuttunut hallit-

semattomaksi, vaan se on muuttunut koko ajan parempaan suuntaan.

Mutta sameus sinänsä on vain estetiikkaa. Tärkeämpi kysymys on se, että onko samenessa haittaa. Ja jos on haittaa, niin kenelle on ja kuinka paljon on haittaa. Joskus lainsäätäjät myös pohtii, että mikä on haitan ja hyödyn suhde.

Haittaako kalastoa?

Kullankaivun vastustajien suosikkiväite on se, että kiintoaines vesistössä haittaa kalastoa; se voi huonontaa kutuolosuhteita ja vähentää poikastuotantoa.

Niin kai se voi. Mutta kun olemme kalabiologeilta kysyneet, että kuinka suuria vaikutukset voivat olla, niin vastauksia ei enää löydykään. Jonkinlaista yksimielisyyttä on siitä, että vaikutukset eivät ole kovin suuria eivätkä ne ole pysyviä.

Jos tarkastellaan vesistökokonaisuutta – vaikkapa Lemmenjoen alajuoksulla olevaa Juutuan vesistöä, niin kaikkien kullankaivajien yhteisvaikutukset taimenen kutuun voivat olla pinta-alan perusteella enintään parin prosentin suuruisia. Suunnilleen se on nimittäin vaikutusalueemme laajuus suhteutettuna koko vesistöön ja mahdollisiin kutualueisiin.

Ympäristökeskus selvitti kesällä 2006 Maddib-Ravadaksen vesistön tilaa. Tutki-

muksen tulos oli yllättävä: Kullankaivun epäpuolisissa vesissä oli hieman enemmän elämää kuin yläpuolisissa vesissä. Eli kullankaivu ei ollut tuhonnut eliöitä, vaan se oli lisännyt hieman ravinteita jolloin karun tunturiveden koko eliökehä voi paremmin. Ja koska ravintoa on enemmän, niin myös kaloja on enemmän.

Tähän liittyikin mielenkiintoinen näkökulma: jos onkin niin, että kullankaivu heikentää kudun onnistumista, niin samaan aikaan poikaskuolleisuus vähenee paremman ravinnon ansiosta. Kukaan ei tiedä kokonaisvaikutusta. Voi olla yhtä hyvin niin, että kullankaivu ei heikennä kalakantoja, vaan edistää taimenen ja harjuksen elinoloja ja parantaa kalatuottoa. Tätähän me emme tiedä tarkkaan, mutta eipä tiedä vastapuolikaan. Kunnollista tutkimustietoa kun ei ole.

Tähän yksityiskohtaan liittyy lainvalmistelijan hassu virhe. Haittana mainitaan kalastolle kiintoaineksesta syntyvät haitat, vaikka suurin osa arvostelijoista on jo siirtynyt päinvastaiseen argumenttiin eli siihen, että kullankaivajat aiheuttavat vesistöihin lisää ravinteita ja lisäävät kalaston määrää.

Taimentuotannon kasvuun viittavat myös kullankaivajien empiiriset havainnot siitä, miten hyvin tammukat viihtyvät kivilaissa.

Vasta-argumentoinnin kannalta olisi hel-

info

Me, Lapin kullankaivajat olemme opetelleet vuosien varrella keinot, kuinka kulta voidaan kaivaa pienimuotoisesti ja luontoa säästäen, mutta silti kannattavasti. Olemme saaneet rakennettua kultahipuillamme arvostuksen ekologisia tuotteita (ei ympäristömyrkyjä, ei muinaisia veritekoja, ei sortoa tai riistoa), jonka ansiosta saamme niistä

korkeamman hinnan. Lisäksi olemme onnistuneet integroimaan matkailun osaksi toimintaamme; me tuemme matkailuelinkeinoa ja matkailuelinkeino tukee meitä. Olemme ylläpitäneet ja kehittäneet jo 140 vuotta vanhaa kultaperinnettä.

Tämä kaikki on tehty ilman tukimarkkoja tai muutakaan yhteiskunnan tukea ja saavutuksestamme olemme erittäin ylpeitä.

pompaa, jos kullankaivua vastustettaisiin, jos ei nyt ihan yhtenäisillä, niin kuitenkin edes samansuuntaisilla argumenteilla: kullankaivun nimettömien vastustajien tulisi kordinoida tietonsa paremmin ja lopettaa keskenään ristiriidassa olevien argumenttien käyttö.

Maastohaittoja?

Konekaivun lakkautusperusteissa mainitaan ylimalkaisesti ”maastolle liikkumisesta aiheutuvat haitat”. Koska konekaluston varsinainen huolto tapahtuu talvella lumipeitteen aikana, oletamme tässä tarkoitettavan kesäaikaista liikkumista kulta-alueella. Lemmenjoen kansallispuistossa toimivat ammatilliset (kone)kaivajat saavatkin erityisestä hakemuksesta luvan ajaa mönkijällä venesatamasta omalle kaivospiirilleen tarkoin nimettyä valmista reittiä pitkin.

Näin ollen vuosien varrella tuhansien jalakaparien polkema polku on nyttemmin mönkijän rengasparin muovaama reitti. Tällaisia kullankaivajien reittejä lienee parikymmentä kilometriä ja niitä käyttävät myös

Metsähallituksen virkamiehet ja poromiehet omilla töissään.

Tämän nimeäminen hallitsemattomaksi haitaksi on vähintäänkin liioittelua kun huomioidaan se että Lemmenjoella on arviolta 700 km erilaisia luonnonhyödyntämisreittejä paikallisten asukkaiden käytössä.

Kun huomioidaan vielä, että koneella kaivettuja kaivospiirejä on jo muutama kaivettu loppuun ja maisemoitu, on liikkumisen tarve luonnostaan vähenemään päin.

Täten tuntuu lähinnä koomiselta että lakiuudistuksen mukaan tätä ”mahdollista haittaa ei ole mahdollista hallita”.

Kompensaatioita ja vaikutuksia

Lainlaatiija tarjoaa esityksessään mahdollisuuden kaivaa kultaa jatkossa pienemmillä koneilla ja lapiolla. Tällainen kompensatioesitys voi syntyä vain tietämättömydestä, mutta silti osaaminen riittää kaivutekniikan ohjeistamiseen.

Onneksi Helsingissä on niin viisaita ihmisiä, että he voivat paikan päällä käymättä punnita faktat, tehdä analyysin. Päättää yh-

info

Kaivospiiri on monimutkaisen hakumenettelyn ja ministeriön määräämän maanmittaustoimituksen kautta saatu erityinen oikeus, jossa mm. maapohja lunastetaan maanomistajalta. Kaivospiirin hankkiminen on vaikeaa ja kallista. Kaivospiireillä on myös katsottu olevan pysyvä arvo. Vaikka kysymyksessä ei ole oma maa, on kaivospiirioikeus ollut esimerkiksi mahdollista pantata.

Kaikkien kullankaivalueiden osuus Lemmenjoen kansallispuistosta on 1,65 promillea. Koneellisesti on kaivettu tai tullaan kaivamaan tästä enintään kolmannes eli koneellisesti kaivettava ala puistosta on enintään puoli tuhannesosaa. Kaivujäljet

maisemoidaan, eikä n. 10 vuoden ikäisiä kaivalueita voi maastossa enää tunnistaa.

Lemmenjoen kansallispuisto laajeni kullankaivalueille vasta 1971. Siinä yhteydessä kullankaivajille luvattiin, että toiminta saa jatkua. Lupaus kirjattiin kansallispuistosta annettuun lakiin ja lisäksi eduskunta antoi asiasta pönten. Lupauksia ei ole pidetty ja oikeuksia on kavennettu vuosien varrella merkittävästi.

Edellinen merkittävä konekaivun lopetusyritys nähtiin 80–90-lukujen taitteessa kun Metsähallitus yritti puiston järjestyssäänöllä lopettaa konekaivun. Tätä seuranneen oikeustaistelun ja asetusmuutoksen seurauksena kaivajat hakivat valtauksensa kaivospiireiksi, oikeuksiensa ja elinkeinonsa turvaamiseksi.

den ammattikunnan tulevaisuudesta tai tässä tapauksessa tulevaisuudettomuudesta ja neuvoa, kuinka kultaa tulevaisuudessa kaivetaan.

Jos kulta halutaan kaivaa, niin maa on aina myös kaivettava. Jos kone on pienempi ja teholtaan esimerkiksi neljäsosa suuresta ja kielletystä, niin koneen täytyy heilua neljä kertaa pidempään. Mutta sama määäärä on silti kaivettava ja samanlaiset jäljet siitä silloin syntyy.

Kyllä tämä pitäisi olla mahdollista ymmärtää: kottikärryillä voi siirtää saman määrän kuin kuorma-autollakin, mutta ei se kovin järkevää olisi – eikä taloudellista. Ainoatakaan nyt koneella hyödynnettävistä esiintymistä ei voi nimittäin kaivaa pelkällä lapiolla niin, että sillä voisi elantonsa saada johtuen maakerrosten paksuudesta ja pienestä kultapitoisuudesta.

Tosiasiassa lain vaikutukset olisivat täysin vastakkaiset kuin mitä esityksessä haetaan. Kaivajat pyrkisivät luonnollisesti turvaamaan investointinsa nopeuttamalla esiintymien hyödyntämistä. Järkevä ja järjestelmällinen työtapa heitettäisiin romukoppaan

ja siirryttäisiin ryöstökaivamiseen. Tehostettu ryöstökaivaminen – se, että parinkymmenen vuoden työ tehtäisiin neljässä vuodessa – ei olisi hyvä ratkaisu kenenkään kanalta: siinä kärsisivät kaivajat, koneet, talous ja ennen kaikkea luonto.

Viimeisenä naulana järkevyyden arkkuun kaivoslakityöryhmä, ajettuaan Lemmenjoen konekaivajat uusille alueille, esittää eräissä toisessa kohtaa:

”on tarkoituksenmukaisempaa rajata toiminnan maisemalliset ja muut ympäristövaikutukset tietyille alueille sen sijaan, että kullanhuuhtontaa olisi siirryttävä tekemään aina uusille alueille”

Kaivoslakityöryhmä hoi! Soudetaanko vai huovataanko?

Takavuosina koneellinen kullankaivu lakautettiin ympäristösyistä koko Uudessa Seelannissa. Monenmoista ympäristösyitetä kohdistettiin kullankaivajiin. Kun toiminta lakkasi, niin huomattiin, että mikään ei luonnossa muuttunutkaan – edelleenkin hyvät ja huonot kalastusvuodet vuorottelivat. Lain perusteet ja ympäristölobbarien väitteet olivat olleet vääriä. Tästä viisastuneena päätettiin kaivu sallia uudelleen ja edelleenkin mikään ei muuttunut.

Näin on tilanne myös Lapin kullankaivajien osalta, jos ammattimainen kullankaivu lakkaa, ei se tule näkymään kalastossa tai maaston yleisessä kulumisessa millään lailla. Ainoastaan yksittäiset pienyritykset menettäisivät toimeentulonsa: kullankaivu, koruteollisuus ja matkailu kärsisivät. Nähtäisiin tukku henkilökohtaisia murhenäytelmiä ja todettaisiin, että elinmahdollisuudet Lapissa ovat taas hivenen ohuemmat.

Väitteiden perustelut ja tosiasiat esiin ennen kuin mitään päätöksiä tehdään. Se on kullankaivajien ainoa toivomus – vaan taitaa olla sekin liikaa pyydetty.

AP & JK

Kuollut kullankaivaja – hyvä kullankaivaja

info

Kaikki olisi hyvin, jos kullankaivajat eivät liikkuisi, huoltaisi, asuisi tai kaivaisi maata.

Takavuosina oli UK-puistossa tulkinta, että kullankaivu on puistossa sallittua, jos vain puiston sääntöjä noudatetaan ja ne säännöt mm. kielsivät maan kaivamisen. Puiston silloiselle johdolle tämä ei ollut mikään ongelma: perinteisiä ammatteja kunnioitettiin, kullankaivua ei ollut kielletty, ainoastaan maan kaivu oli kiellettyä. Kaivoslakiehdotus noudattaa samaa pottämätöntä logiikkaa.

Kultaristeily

Tukholmaan M/s Mariellalla

23.–25.1.2009

PÄÄTEEMA: Kullan arvo ja arvostus –
mihin se perustuu ja kuinka sitä lisätään

Eikö siis ihmisen hyödyllisin päämäärä ole parhaansa mukaan kerätä kultaa, koska kulta merkitsee vapautta, valtaa, iloa ja kaikkea elämän nautintoa sekä lunastaa ihmiselle kuoleman jälkeen taivaan autuuden. M Waltari (1948)

Kultaa ostetaan ja myydään tilaisuuden aikana. Myyjät esittäytyvät ja kertovat, mitä on tarjolla. Kiinnostuneet ottavat heihin yhteyttä suoraan ja tekevät keskenään kauppaa kaikessa rauhassa. Tarjolla hienoa kultaa, koruhippuja ja hippukoruja. – tukkuhintaan pienissäkin erissä.

Perjantaina kultaristeilyn verryttelyseminaarissa keskustelemme aiheesta:
Kaivospiirien tuho – voidaanko näin tehdä

Ilmoittautumiset:

Heli Rapakko 040 593 5337 tai heli.rapakko@gmail.com viimeistään 20.12.2008 mennessä.

Ilmoittautumisesi yhteydessä kerro nimesi, syntymäaikasi, hyttiluokka, kansalaisuus sekä tarvitko osallistumistodistusta VR:n lippua varten (edellistä varten myös osoitteesi). Perjantai-iltpäivän seminaariin tulee myös ilmoittautua.

Hinnat / henkilö

jäsen / ei-jäsen

115 / 125	A4-hytissä
128 / 138	A3-hytissä
152 / 162	A2-hytissä
226 / 236	A1-hytissä

Hinta sisältää risteilyn valitussa hyttiluokassa sekä seminaariohjelman mukaiset tarjoilut.

Perjantai-iltpäiväseminari risteilyyn osallistuvalla 5 e/henkilö. LKL:n, SJHY:n, Geologisen seuran jäsenet: 10 e/henkilö. Muut: 20 e/henkilö.

Maksut LKL:n tilille 800010-70774683 viimeistään 20.12.2008. Maksuun tarvittavan viitenumeron saatte ilmoittautumisen yhteydessä Heliltä.

Ohjelman osittaiset muutokset mahdollisia.

Ohjelma

PERJANTAI 23.1.2009

11:30–15:00 Helsingin Yliopisto, Arppeanum, Snellmaninkatu 3 (Suurkirkon vieressä)
Kultaristeilyn verryttelyseminaari: Kaivospiiri-
en tuho – voidaanko näin tehdä

Alustajat: Ympäristöministeriön edustaja ♦
Metsähallituksen edustaja ♦ TEM:n edustaja
Kaivospiirien osakkaiden näkökulmia ♦ Jos-
sain välissä nautitaan kuohuvat cocktailit ja
musiikkiakin on luvassa ♦ Vuoden kulan-
kaivajateon julkistaminen ja palkitseminen
(verryttelyseminaari päättyy viimeistään
15:00).

14:00–16:00 Ilmoittautuminen
Katajanokan terminaaliassa ryhmänjohtajalle
16:00 Siirtyminen laivaan

16:30 Laivaseminaari alkaa
(kokoustilat, kansi 8)

Järjestäytymisasiat ja käytännön jutut: Heli
Rapakko ja Antti Peronius ♦ LKL:n puheen-
vuoro: Jouko Korhonen, pj, LKL ♦ Terveh-
dyspuheenvuorot ♦ KTM:n kaivososaston
puheenvuoro ♦ GTK:n edustajan puheenvuo-
ro ♦ Kullanmyyjien esittely

18:00–18:20 pidetään taukoa
18:20 Musiikkiesitys

Kullanhuuhdontakuulumiset Ivalojoen–Laa-
nilan alueelta 2008 ♦ Kullanhuuhdontakuu-
lumiset Lemmenjoen alueelta 2008 ♦ Katsa-
us Kultakisamaailmaan 2008 ♦ Katsaus kesän
2008 isomushippuihin ja suurimman hipun
maljan sekä kiertopalkinnon luovuttaminen
♦ Päivän ohjelma päättyy

20:00 Siirtyminen sapuskointiin
20:30 Buffet-illallinen vakio ruokajuomineen
(kansi 7)

LAUANTAI 24.1.2009

(suluissa Suomen aika)

07:00–09:30 (8–10:30) Aamiainen

09:30 (10:30) Saavumme Tukholmaan

11:00–14:30 (12–15:30) Lauantain päiväoh-
jelmaa laivalla, Fun Club (kansi 8) ♦ Online-
muotoiset Kultakisat laivalla sekä edellisen
päivän rasituksista toipumista

12:00 (13:00) Edunvalvontatoimikunnan
tilaisuus: infoa ja evästysten keräämistä LKL:n
hallitukselle ja edunvalvontatoimikunnalle

12:30 (13:30) Ympäristölupapalvelolisille (ko-
nekaivajille, imurimiehille tai sellaisiksi aiko-
ville) kullankaivajille vesistöjen yhteistarkkai-
luun 2008 ja 2009 liittyvä info-tilaisuus

13:00 (14:00) Kaivospiirien osakkaiden ko-
kous – missä mennään? Voidaanko kaivos-
piirit ottaa meiltä pois?

15:00 (16:00) **Seminaari alkaa**
auditoriossa

Johdanto päivän aiheisiin: Kullan arvo ja ar-
vostus ja niiden parantaminen ♦ Kultahippu-
tuotteiden jalostaminen ♦ Kulta matkailu-
tuotteena ♦ Pienimuotoinen kultamatkailu ♦
Lapin kullankaivun taloudelliset vaikutukset
Inarin ja Sodankylän kunnassa ♦ Keskustelua
ja kommenttipuheenvuoroja

n. 19:00 (20:00) Päätössanat ja kiitokset,
LKL:n pj Jouko Korhonen

20:00 (21:00) Puffet alkaa

SUNNUNTAI 25.1.2009

08:00–10:00 Aamiainen
09:55 Saavumme Helsinkiin

Teksti: Seppo J Partanen
Kuvat: Seppo J Partasen arkisto

Kullankaivu loi perustan kaivoslaille ja avasi tien Lapin kehitykselle

Ervastin ja Lepistön kesällä 1869 kaivama oja on edelleenkin näkyvissä Ivalojoen Kultalan alapuolella. Kaivettu oja avautuu Kultalan suuntaan, luonnonuoma oikealle.

Lapin kullankaivulla on ollut erityisasema kaivoslainsäädännössä pian 140 vuotta. Ensimmäinen laki kullanetsinnästä Suomen Lapissa 1870 muutti ikaikaisen käytännön jalometallien kuulumisesta hallitsijoiden yksioikeudeksi ja loi kestävän pohjan myöhemmille kaivoslaeille. Kullankaivu on monella tavalla vaikuttanut maamme geologiseen tutkimiseen ja kartoitukseen, Lapin kehitykseen, teiden suunnitteluun, asuttamiseen, uusien kaivosten avaamiseen ja jopa matkailun, Lapin suuriman elinkeinon, syntyyn.

Kullankaivu ei ole pelkästään historiaa ja kunniakasta perinnettä. Purojen ja jokien rannoilla möyrii kesäisin parituhatta ihmistä lähes 400 valtauksella ja kaivospiirillä. Löydetyn kullan ja huuhtojien määrällä mitaten viime vuosikymmenet ovat kullankaivun historiassa olleet poikkeuksellisen vilkkaita ja tuottoisia. Kullanhuuhtonta harrastuksena on kansainvälistynyt, synnyttänyt kilpailuja ja kesätapahtumia sekä tullut erottamattomaksi osaksi Lapin keskeisiä houkuttimia yöttömän yön, revontulien, suuren luonnon ja vuodenaikojen vaihtelun rinnalle.

Suurruhtinaanmaan kultakuume 1870

*On maamme köyhä, siksi jää,
jos kultaa kaivannet*

Maamme laulun sanat kuvaavat hyvin käsityksiä kullankaivusta ennen Ivalojoen kultaryntäystä. Laulu esitettiin ensi kerran 1848 ja sen sanoissa peilautuvat Kemijoen Laurilasta löydetyn kultapitoisen malmilohkareen aiheuttamat epäonniset kultatutkimukset vertailuna maailman kultaryntäysten tuomiin rikkauksiin.

Tästä vähättelevästä kannanotosta käsitykset kullasta heilahtivat toiseen äärilaitaan 1860-luvun lopulla Tenojoen ja Ivalojoen kulturalöytöjen myötä. Lapin kullasta odotettiin pelastajaa nälkävuosista toipuvalle kansalle ja kituvalle kansantaloudelle.

Laki kullanetsimisestä Suomen Lapissa astui voimaan keisari **Aleksanteri II** allekirjoituksella 8. huhtikuuta 1870. Kullankaivuioikeus annettiin ”jokaiselle hyvämaineiselle miehelle Hänen Keisarillisen Majesteettinsa alamaista Keisarikunnassa ja Suomen Suurruhtinaanmaassa Mooseksenuskoiiset tästä kuitenkin pois erotettuina...”. Lain 53 pykälässä kullan etsimisestä ja kaivamisesta määriteltiin niin korkeat maksut, verot ja sakot, ettei tavallisella nälkävyön kiristäjällä ollut mitään mahdollisuutta oman valtauksen hankkimiseen.

Senaatti, vuorihallitus ja Oulun kuvernööri ryhtyivät ennen lain voimaantuloa valmistelemaan kultaryntäystä. Tiettomien erämaataipaleiden taakse piti saada kulkuyhteydet, virkamiehille asunnot, painattaa etsintäluvat, valtauskirjat, järjestää kullan lunastus, kulje-

tus ja analysointi, hankkia tietoa kullankaivusta ja sen hallinnoimisesta jne. Inarin Lappi, entinen Kolmen kuninkaan maa, liittyi kultaryntäyksen myötä oleelliseksi osaksi Suomea.

Nälkä ja työttömyys ajoivat väkeä kulta- maille eri puolilta Suomea, pääasiassa Vaasan ja Oulun lääneistä. Heitä näyttää kulkeneen jokirannassa enemmän kuin vajaat 500 miestä, minkä viranomaiset kirjasioivat papereihin. Milloin tahansa saattoi palkata lisää työväkeä. Laki määräsi valtauksen omistajille vastuun työntekijöiden ruokahuollosta, josta he perivät maksun. Työmiehen päiväpalkka oli 3,20 markkaa, josta ruokaan kului lähes puolet. Työtä tehtiin kuutena päivänä viikossa. Työaika alkoi viideltä aamulla ja päättyi kahdeksalta illalla.

Kaiken kaikkiaan Lapin kullan imago oli pilvissä. Nimet Ivalojoki, Tenojoki ja Kemin Lapinmaa olivat tiedossa Oulun, Tornion, Raahen ja Helsingin kauppiailta, Venäjän keisarin palatseissa, Pietarin ja Moskovan aateliskartanoissa. Asetusta valmisteltaessa käytiin mittava poliittinen taistelu, jota voisi luonnehtia varhaiseksi kamppailuksi Suomen itsenäisyydestä. Vastakkain olivat heräävä kansallisuusaaite ja Venäjän suurliikemiesten taloudelliset intressit.

Venäläiset liikemiehet anoivat kenraalikuvernööri **Adlerbergin** tukemana senaatilta yksioikeutta Iva-

Kullankaivajat kansoittivat Luttojoen nykyisen Saariselän lomakaupungin kohdalla jo 1871. Kuvassa Piponiuksen virallinen valtauskartta niissä maisemissa, jossa nyt ovat hotellit, hiihtorinteet, kappelit ja hiihtoladut.

lojoen kultaan luvaten tallentaa 500 000 hopearuplaa Suomen pankkiin. Rahan saa Suomen valtio, ellei yhtymä lähetä retkikuntaa Lappiin kesäkuuhun 1870 mennessä. Senaatin tulisi kieltää kullansyntä muilta kolmen vuoden ajaksi. Yhtiöön luvattiin pääsevän mukaan myös suomalaisia liikemiehiä. Ehdotusta ei hyväksytty. Kenraalikuvernööri koetti vielä vedota niihin vakaviin riitaisuuksiin, epäjärjestykseen, rikollisuuteen ja satumaisiin hinnannousuihin, joita vapaa kilpailu oli aiheuttanut Siperian ja Australian kultakentillä.

Värikästä väkeä

Ivalojoen kultaryntäyksessä oli mukana monitaitoisia ja värikästä väkeä, joista moni vaikutti myöhemmin näkyvästi Suomen liike-elämässä. Torniolaiset kauppiassuvut **Heickell**, **Åström**, **Kurth** ja **Nordberg** perustivat kulta-kuumeen laannuttua olut- ja virvoitusjuomatehtaan, joka myöhemmin kantoi nimeä Lapin Kulta Oy. Nahkatehtailija Åströmin suku vaikutti myöhemmin suurliikemiehinä Oulussa ja Turussa.

Oululainen kauppaneuvos **JW Snellman G:son** oli mukana rahoittamassa etsintäretkikuntia ja pääosakkaana **Ervastin** ja **Lepistön** kultayhtiössä. Torniolainen kauppiassuku **Govenius** riiteli oululaisten kanssa Kultalan valtauksista. Raahelainen kauppias **GH Möller** tunnettiin myöhemmin viinatehtailijana ja hän lahjoitti Lapin kullasta saamansa pääoman kauppakoulun stipendirahastoksi.

Helsingin pitäjän kunnallisneuvos **Robert Ullner** käväisi Ivalojoella loppukesällä 1870 venäläisten liikekumppaniensa kanssa. Hän omisti valtion edustustalona nykyisin toimivan Königstedtin kartanon, rakensi rautatietä, teki kansainvälistä kauppaa, toimi metsähallituksen kamreerina ja pitäjäkokouksen puheenjohtajana.

Helsinkiläinen **Johan Tällgren** omisti suuret työläiskasarmit Helsingissä Kansallismuse-

Inarin Lapin karttakuva tarkentui kullankaivun oheistuotteena. Kuvassa ote Ivalojoen alueen valtauskartasta vuodelta 1901. Huomaa Kultalan ympäristön suuret, valtiolle varatut maa-alueet.

Kullankaivuyhtiö Prospektor avasi ensimmäisen tien Laanilan kultapuroille. Kuvassa August Ramsay, yhtiön johtokunnan puheenjohtaja, makustaa kohti pohjoista Tankavaaran tienoilla.

*Kultala oli revontulien tutkimus-
asemana 1880-luvun alussa ja
läheiseltä tunturilta rakennettiin
Lapin ensimmäinen puhelinlinja
Kultlaan. Kuvassa kiistely piiros
opiskelijoiden näkemästä valoilmis-
tstä Pietarlauttasvaaran laella.*

on kohdalla. Hän oli ollut urakoitsijana Suomenlinnan rakennustöissä. Tyhjennettyään Ivalojoen rannat kullasta Sotajoen suussa hän myi 1879 valtauksensa leipuri ja viinatehtailija **Fredrik Ekbergille**, joka kaivoi kultaa kuolemaansa, vuoteen 1891 saakka. Hänen perustamansa leipomo ja kahvila ovat edelleen Bulevardilla.

Kultalan poliisien päälliköksi 1871 tulleesta **Xenofon Nordlingista** tuli kullankaivaja ja Inarin nimismies, joka vaikutti ratkaisevasti paikkakunnan ja erityisesti Kaamasen kylän elämään vuosikymmeniä. Yksi kultaryntäysten selkeä seuraus on ollut ja on tänäkin päivänä se, että Inariin on muuttanut uusia ihmisiä. Ivalojoen kultaryntäys nosti pitäjän väkiluvun kaksikertaiseksi ja tuosta joukosta Inari sai uusia asukkaita, yrittäjiä ja sosiaalisia ongelmia. Näinhän on tänäkin päivänä.

Kullankaivun myöhemmästä historiasta nousevat esille monet maamme johtavat liikemiehet, tiedemiehet ja poliitikot; **Rafael Haarla, Emil Sarlin, Hugo Standertskjöldt, Jacob Sederholm, Karl Paloheimo, Aarne Laitakari, Pentti Eskola, Väinö Tanner, JK Paasikivi** jne.

Mittakaava hakusessa

Kuvaavaa kullankaivun korkealle imagolle oli, että valtio palkkasi Ivalojoelle 38 miestä valvomaan kullankaivajia, joita enimmillään kirjattiin 1871 viranomaisten papereihin 491. Inarin väkiluku oli tuolloin noin 600.

Lapin kullan arvostus alkoi varsin nopeasti realisoitua. Suunta lakiuudistuksissa oli koko ajan maksujen ja tehdaspiirien pienentäminen sekä määräysten väljentäminen. Lapin kullankaivu etsi näin omaa mittakaavaansa ja pienuttaan.

Uudessa asetuksessa maksuja alennettiin puoleen; etsintälupa 50 mk, kaivospiiriin käytösmaksu tuhannelta syletä 300 mk ja 500 syletä 150 mk. Etsimisluvan saannin jälkeen löytöaluetta sai käyttää 60 päivää valtauskirjan lunastamiseen (aiemmin valtauskirja lunastettava heti). Kultavero korotettiin viidestä 8–10 prosenttiin. Valtauskirja annettiin nyt myös kalliokultaan. Työväen pakollinen määrä pieneni isoilla valtauksilla kahdeksasta viiteen ja pienillä neljästä kolmeen. Vuorimestari maksoi etumaksuna 65 prosenttia kullasta, lopputili tuli Suomen Pankista. Asetus oli voimassa 1873–1874.

Tenojoen kullanhuhdonnan erikoismääräykset olivat voimassa 1875–78. Samalle yhtiölle tai henkilölle annettiin korkeintaan viisi enintään kahden tuhannen sylen kaivospiiriä. Yli tuhannen sylen kaivospiirissä piti olla töissä kymmenen henkilöä, pienemmillä kolme. Määräys sai alkunsa venäläisen kenraaliluutnantin anomuksesta saada perustaa koneellinen kullansyntäyhtiö Tenojoelle. Venäläiset tutkivat Tenojokea kesällä 1875 tuloksetta.

Uusi asetus kullansyntinnästä Lapissa hyväksyttiin 12.5.1875 ja oli voimassa vuoden 1878 loppuun. Se noudatteli Tenojoen erikoismääräyksiä, muilta osin muutokset olivat vähäisiä. Tärkein muutos oli se, että valtio luopui kullan lunastamisesta ja nyt löytäjä sai myydä kultansa kenelle tahansa.

Kullankaivu osaksi kaivoslakia 1883

Usean kerran kultaryntäyksen alkuvuosina oli esitetty ajatus, että Lapin kullankaivun erillislaista tulisi luopua ja kullansyntintä asettaa samaan asemaan kuin jalometallien etsintä kaikkialla Suomessa. Asiaa ei kuitenkaan saatu kypsyäksi, joten jouduttiin antamaan väliaikaisia asetuksia ja määräyksiä. 30.10.1878 hyväksytty valtausetus toi melkoisia muutoksia; valvonta siirrettiin paikalliselle poliisille, vuorimestari korvattiin vuorihallituksen tarkastajalla, etsintälupa annettiin enintään kahden tuhannen sylen alueelle, kaivospiirin sai enintään 100 x 100 sylen alueelle, työläisiä piti enää olla kaksi ja maata piti kääntää viisi kuutiosyltä, etsintälupa maksoi 4 mk, käyttömaksu oli 20 mk (ennen 150–300 mk), kultavero 5 prosenttia. Samassa asetuksessa Kultalan lähitienoo rauhoitettiin yksityiseltä kullankaivulta valtion yksinoikeudeksi.

Lapin kullankaivun erityisasema lainsäädännössä päättyi 12.11.1883 julkaistulla valtaus- ja kaivoslailla. Samalla lakkautettiin jalometallivaltauksia koskevat säännöt vuodelta 1821. Kullasta ja hopeasta asetukseen jäi joitakin erityismääräyksiä; kruunun vero 5 prosenttia vuorikullasta ja hopeasta. Senaatin talousosasto sai määrätä kaivospiirin vuosimaksun, joka 1884 oli 10 mk. Erillisestä kullansyntäluvasta luovuttiin kokonaan ja valtaus oli hankittava vuorimestarilta. Koska hän asui kaukana, saattoi kruununvoudille tai nimismiehelle tehdyllä ilmoituksella vakauttaa oikeutensa löydökseen kahdeksi kuukaudeksi.

Werner Thieden tutkimusryhmä Ivalojoen rannalla 1937.

Kaivospiiriä piti hakea vuoden sisällä valtauskirjan lunastamisesta. Kaivospiirin enimmäismitta oli 100 x 100 syltä.

Samalla luovuttiin kokonaan työväen lukumäärän määrittelemisestä ja siirryttiin edelleenkin käytössä olevaan kuutiomäärään eli maata oli käännettävä vähintään kymmenen kuutiosyltä eli 53 m³.

Carl Propus Solitander, Lapin viimeinen vuorimestari 1878, myöhemmin vuori-indendentti teollisuushallituksessa, ehdotti 1882, että kullansyntä Lapissa tulisi vapaaksi ja luvista riippumattomaksi.

Valtauksen muoto muuttui senaatin uusilla määräyksillä 22.5.1890 ympyrän muotoiseksi. Keskellä olevasta valtauspaalusta mitattiin sadan sylen eli 178,14 metrin säteellä ympyrä ja tämä valtaus maksoi 20 mk vuodessa.

Valtauksilla piti tehdä ”puolustustöitä”; kalliota piti särkeä yksi kuutiosyli eli 5,7 m³ ja poistaa maata 5 kuutiosyltä eli 28,3 m³ tai ”löyhissä maakerroksissa” olevilla valtauksilla poistaa maata kymmenen kuutiosyltä eli 56,6 m³. Tästä 1900-luvun alussa voimassa olleista määräyksestä ovat seurauksena monet päällekkäin ladotut kivirakennelmat eli ”lain pykälän haudat”. Valtaaja latoi useimmiten kallion

pinnalta repimänsä kivet kuution muotoisiin kasoihin osoittaakseen lain kirjaimen tulleen täytetyksi.

Kaivoslaki on uudistettu vuosina 1857, 1883, 1932 ja 1943. Nykyisin voimassa oleva kaivoslaki ja asetus ovat peräisin vuodelta 1965. Lakiin on tehty muutoksia parikymmentä kertaa etenkin 1990-luvulla.

Vuoden 1964 kaivoslakiin saatiin ylitarkastaja, teollisuusneuvos **Herman Stigzeliuksen** esityksestä pykälät, joilla kullankaivajat saivat valtausoikeudella kaivaa ja pitää löytämänsä kullan eikä heidän tarvinnut ryhtyä aiemman lain edellyttämiin ja kalliisiin kaivospiiritoimiin.

Kullankaivu kehityksen vauhdittajana

Maamme geologinen kartoitusta vauhdittui kullankaivun sivutuotteena. Geologi **A Mauritz Jernströmin** 1874 laatima kartta Inarin Lapista on ensimmäinen alueellinen geologinen karttamme. Sodankylän ja Inarin yksityiskohdaiset pitäjäkartat syntyivät kultaryntäyksen virallisen maanmittarin **PW Aurénin** toimesta. Kultatutkimukset ja kaivosyhtiöt tuottivat

myöhemmin runsaasti tarkkoja karttoja Inarin ja Sodankylän alueelta.

Nykyinen nelostie Sodankylästä Ivaloon saa paljolti kiittää kullankaivua olemassaolostaan. Kultaryntäyksen alkaessa Inarin Lappi oli tietöntä erämaata, johon kuljettiin veneellä, jalkaisin ja talvisin poroilla. Helsingissä perustettu kullankaivuyhtiö Prospektor rakensi ensimmäisen kärrytien Vuotson eteläpuolelta Laanilassa sijaitseville työmailleen 1901–1902. Vuosikymmen myöhemmin ryhdyttiin rakentamaan maantietä Inariin ja Petsamoon. Kultayhtiön tie oli yhtenä syynä sille, että tie tehtiin Sodankylän eikä Kittilän kautta, joka oli siihen asti eniten käytetty kulkuyhteys etelästä Inariin.

Kultayhtiön hallituksen puheenjohtajana oli senaattori ja valtioneuvos **August Ramsay**, jonka asiantuntemus vaikutti ratkaisevasti siihen, että Suomen Matkailijayhdistys ryhtyi 1920-luvulla kehittämään Lapin ja Petsamon matkailua. Kultayhtiön pääkonttorista Laanilassa tuli 1920-luvun alussa kestikievari, Saariselän ensimmäinen matkailun majapaikka. Saariselälle suunniteltiin jo 1910-luvulla kylpylä; kultahistorian suuri sankari, veijari ja huijari **Heikki Kivekäs** ehti kuljettaa kylpy-

län hirret tunturialueen pohjoispuolella olevan Tammijärven rannalle, kun hankkeen rahoittaja veti rahansa pois. Tuhannet matkailijat kansoittavat nykyisin samoja Saariselän ja Laanilan maisemia, joissa kullankaivajat ovat möyryneet lähes 150 vuotta.

Werner Thiede ja Reino Lehtinen rännillä. (Max Peroniuksen kuvakokoelmasta 1920–1946.)

Lapin kullankaivun historia

- ▶ Norjalainen geologi **Tellef Dahll** löysi merkkejä kullasta Tenojoen laaksosta laatiessaan Pohjois-Norjan geologista karttaa 1866. Lupaavin kultaesiintymä oli Suomen puolella Äimijoella lähelle Utsjoen ja Tenojoen yhtymäkohtaa.
- ▶ Suomen senaatin retkikunta vuorinsinööri **Conrad Lihrin** johdolla tutki Ounasjoen, Kietsimä-, Inari- ja Tenojoen, Utsjoen, Vaskojoen kesällä 1868 löytäen merkkejä kullasta monissa paikoissa, parhaiten Äimijoelta ja Ivalojoelta.
- ▶ Merimiehet **Jacob Ervast** ja **Nils Lepistö** löysivät syyskesällä 1869 noin kaksi kiloa kultaa Ivalojoen Saarisporttikosken rannalta, myöhemmän Kultalan kohdalta.
- ▶ Ivalojoen kultaryntäys alkoi keväällä 1870 ja oli vilkkaimmillaan kahden seuraavan vuoden aikana. Kullankaivajien määrä hiipui vuosikymmenen lopulla nousten taas nopeasti 1880-luvun alussa Sotajoen ja Palsinojan lupaavien kulturalöytöjen jälkeen.
- ▶ Vuosisadan vaihteessa Lappiin syttyi kalliokultakuume. Kullan emäkalliota etsittiin Laanilasta, Sotajoen ja Ivalojoen rannoilta kultayhtiöiden toimesta. Sama toistui 1920-luvulla ja pienemmässä mittakaavassa 1930-luvulla, jolloin ulkomaalaisille kaivosyhtiöille avautui tie

Tasavallan presidentti Urho Kekkonen nosti vierailuillaan Lapin kullankaivun imagoa. Kuvassa hän saapuu juhlistamaan Tankavaaran Kultamuseon peruskiven muurausta 1977.

Kalliokullan etsiminen jätti jälkeensä kymmenkunta kaivoskuilua Laanilan ja Ivalojoen maisemiin.

*Max Peronius Mikkolan kämpän edessä
Laaniojalla mahdollisesti 1931.*

maamme malmitutkimuksiin. Näistä on jäljelle kymmenkunta kaivoskuilua.

- ▶ Sodankylän Tankavaarasta löytyi lupaavasti kultaa 1930-luvun puolivälissä, josta lähtien alueella on etsitty ja tutkittu kultaa.
- ▶ Lemmenjoen kultapurot löytyivät 1945. Alueella tehtiin etsintätöitä jo 1870-luvulla ja pienimuotoinen kultatäntäys sinne suuntautui 1902. Lemmenjoki on ollut viime vuosikymmenien tuottoisin kultaa-alue.
- ▶ Parinkymmenen vuoden hiljaiselon jälkeen elämä kultakentillä alkoi vilkasta 1970-luvun lopussa

- ▶ Kullan ja kullankaivajien määrällä mitaten viime vuosikymmenet ovat olleet erilaisia kuin mikään muu ajankohta 140-vuotisen kultahistorian aikana; kullankaivajia ja valtuuksia on enemmän kuin aiemmin, kultaa on löydetty 20–30 kiloa vuodessa eli historiallisesti katsoen hyvin, vilkasta aikaa on kestänyt harvinaisen kauan.
- ▶ Toisessa vaakakupissa on yhteiskuntamme eriarvoistuminen, joka on tuonut mukanaan ristiriitoja, jopa uhkia koko kullankaivulle.
- ▶ Lapin kullankaivun imago on aina ollut hyvin ristiriitainen; katsojasta, näkökulmasta ja aikakaudesta riippuvainen. Runsaat 120 vuoden ajan kullankaivu etsi mittakaavaansa ja imagoansa, joka alkoi vakiintua 1980-luvulla. Nyt kullankaivu on löytänyt oman roolinsa, jossa yhdistyy pienessä mitassa ammattilaisuus, vapaa-ajan harrastus, matkailu ja luonnonläheisyys.

LÄHTEET:

Evert Laine, Suomen vuoritoimi 1809–1884.

Herman Stigzelius, Kultakuume, Lapin kullan historia.

*Unna, 192 g.
Löytyi Sotajoen
Matinkivinimestä
1.8.2008.
Löytäjät Maija ja
Risto Vehviläinen.
Lapin 5. suurin
isommushippu.*

Kaivukauden 2008 suurimmat ja komeimmat

*Risto Vehviläinen
rännillä.*

Hepokatti, 113,13 g. Löytöpaikka Miessijoki, 7.7.2008. Löytäjä Raimo Kanamäki (oikealla). Listasijoitus 12.

Auringonpimennys, 88,7 g. Löytyi auringonpimennyksen hetkellä 1.8.2008 kello 13:03 Jäkälä-äytsissä. Löytäjät Jouko Korhonen ja Jari Järvinen. Kautta aikojen 18. suurin kultahippu.

Jouko Korhonen rännillä.

Jari Järvinen (vas.) Joukon vaimo Pirjo Muotkajärvi ja Jouko Korhonen.

Kari A Kinnunen

Marjut Telilän Miessijoelta vuosina 1992-1993 löytämä punainen korundikide, jonka ydin on tunnistettu rubiiniksi. Kiteen paino 4,3 g ja läpimitta 17 mm.

Suomen ensimmäinen rubiinikide timanttiakin arvokkaampi

Marjut Telilä tunnettiin pitkänlinjan kullankaivajana ja erityisesti löytämistään isoista kultahipuista. Moni ei kuitenkaan tiedä, että kullankaivun rinnalla kulki Lapin jalo- ja korukivien keräily, joka viimeisinä vuosina oli Marjutille kultaakin tärkeämpi. Kulta oli kultaa, mutta Marjutille kiven maailma oli vaativampi, monipuolisempi ja värikkäämpi.

Kullankaivajat nimittävät löytämiään värikkäämpiä korundeja virheellisesti safiireiksi ja rubiineiksi. Oppikirjat ovat opettaneet, ettei Suomesta löytyisi jalokiviluokan täyttävää rubiinia. Nyt oppikirjat menivät uusiksi, kuten aikoinaan väittäessään, ettei Suomesta löytyisi timantteja.

Geologisen tutkimuskeskuksen erikois-tutkija **Kari A Kinnunen** oli keskustellut Marjutan kanssa löydetystä korukivistä ja

Teiliöiden kuva-arkisto

lupautunut tutkimaan niitä. Valitettavasti Marjutin voimat alkoivat heiketä ja korundien toimittaminen Kinnuselle tutkittavaksi jäi perillisten tehtäväksi.

Marjutin korukivikokoelmaa tutkiessaan Kari A Kinnunen teki merkittävän löydön: Suomen ensimmäisen tunnistetun rubiinin. Sen sijaan, että Kari olisi hakemalla hakenut rubiinia, hän koetti tieteellisin menetelmin osoittaa, ettei tutkittu kivi olisi rubiini, siinä kuitenkaan onnistumatta. Kivi oli rubiini!

Tutkimusraportti löytyy kokonaisuudessaan internetistä: http://arkisto.gsf.fi/m19/3812/m19_3812_2008_34.pdf.

Raportissa esitetään analyysiaineisto, johon maamme ensimmäisen rubiinikiteen tunnistaminen perustuu. Rubiini on korundin jalokivilaatuinen muunnos. Rubiini on voimakkaan punainen ja siinä kromi korvaa alumiinia korundin hilassa. Osittain rubiinin väri on voimakkaan valkoisen valon herättämää fluoresenssia. Rubiinin tunnistamiseksi on ensin määriteltävä että mine-

raali on korundia. Sen jälkeen korundi on todennettu tarpeeksi läpinäkyväksi, jotta siitä kyetään hiomaan kaupallisesti hyödynnettäviksi soveltuvia viistekiviä. Tämän jälkeen lukuisin erinäisin mittauksin on mitattu mm. rubiinin läpinäkyvyyttä, kemiallista koostumusta ja ominaisuuksia.

Tseat kaivajista eivät hyödynnä tehokkaasti maansa korundivarjoja. Suurin syy lieenee etsinnän vaatima työmäärä. Muutaman päivän välein tulisi läpikäydä kivi kiveltä parisataa litraa seulottua kiviainesta. Pienemmissä kaivuyksiköissä tämä ei ole edes mahdollista kullankaivun pahasti kärsimättä, varsinkin jos kaivutyö tehdään yksin.

Olemme Marjutin ohjastamana uhranneet kullankaivuajasta merkittävän osan korukivenetsinnälle. Joskus hyvissä kulta- maissa ollessamme, on tullut laskettua min-kä verran enemmän kultaa olisi saatu ilman kiville uhrattuja tuntimääriä. Toki moiset kullanhimoiset ajatukset ovat nopeasti siir-

tyneet taka-alalle komeiden korundilöytöjen myötä.

Kaivoslain 5 luvun 47 § sanoo, että kaivosoikeuden haltijan on huolehdittava siitä, ettei harjoiteta ilmeistä tuhlausta kaivoskivennäisten hyväksikäyttämisessä. Siihen liittyen Marjut ja **Risto Telilä** joutuivat keran surkuhupaisaan tilanteeseen renkinä kaivaessaan. Edellissyksyn jakoon Marjut oli etsinyt korundimäärän, jonka sillä paikalla ennennäkemätöntä suuruutta oli ihmetelty. Idiotismista tai omasta kyvyttömyydestä johtuvasta kateudesta johtunut käsky: Kivillä ei ole väliä, vain kulta kaivetaan, johti kaivupaikan vaihtoon. Kun tulkitaan korukivien osalta kaivoslain 5 luvun 47 § tiukasti, suurin osa kaivajista sitä enemmän ja vähemmän tietoisesti rikkoo.

Kaivospiirejä perustettaessa on kullan lisäksi mainittu korukivet malmion rikkautta määriteltäessä. Vaikka on purokohtaisia eroja ja jopa eroja puron eri kohdissa, silti korukivien merkitystä on aina vähätelty. Miessijoen keskiosan kaivospiiri on korundi- ja granaattipitoisuudeltaan ylivoimaisesti rikkain kaivamistamme alueista. Se sisältää vielä minimiarvion mukaan 400 kiloa korundia.

Marjutin korundikokoelmasta erikoistutkija Kari A Kinnunen löysi hiontakelpoista

tähtikorundimateriaalia 20 prosenttia. Jos oletamme alakanttiin, että 400 kilosta vain 10 prosenttia olisi hiontakelpoista ja vielä siitäkkin menisi hiontaessa puolet hukkaan, jäisi jäljelle vielä 30–50 € karaattihintaista tähtikorundia kaksikymmentä kiloa eli kolmesta viiteen miljoonan euron edestä.

Vaikka ennustamisessa ja eritoten tulevaisuuden ennustamisessa on vaikeutensa, uskon, että jo läpikäytyjä kaivospiiriosuuksia tullaan enenevässä määrin käymään uudelleen läpi korukiviä etsittäessä. Kultraakin jo kaivettu alue antaa polttoaineiden verran ja varsinainen tili tehdään koru- ja jalokivistä.

Erikoistutkija Kari A Kinnunen arvioi rubiinilöydön merkitystä mm seuraavasti: Rubiini on yli karaatin kokoisina ja voimakkaan värisinä kiteinä jopa kalliimpi kuin vastaavan kokoinen timantti. Marjut Telilän rubiinilöytö herättää tässä mielessä innostusta muissakin kuin kullankaivajissa ja korukiviharrastajissa. Mahdollisuudet kallioliöytöihin ovat todellisia. Toivottavaa olisi, että Lapista tavattaisiin kallioesiintymä, jossa olisi myös merkittävä määrä jalokorundia.

On puhuttu Lapin kultaryntäyksestä. Joko kultaryntäyksen rinnalla alkaa puroille syntyä Lapin jalokiviryntäys? Toivottavasti.

Mika Telilä

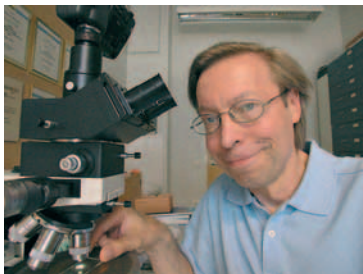

Telilöiden kuva-arkisto

Marjut ja Mika Telilä Lemmenjoella. Kuva 1970-luvulta, jolloin kumpainkin oli juuri voittanut oman sarjansa maailmanmestaruuden kullanhuhdonnassa Tankavaarassa.

Jo 70-luvulla Marjut keräsi kullankaivun obella kivet talteen, pöydällä on kvartsia, korundeja ja muita kiviä.

Teksti ja kuvat: erikoistutkija Kari A Kinnunen,
Geologian tutkimuskeskus

Lapin ensimmäisen rubiiniksi luokiteltavan punaisen korundin ominaisuudet

Milloin korundi on rubiini?

Rubiini ja safiiri ovat korundin (Al_2O_3) jalokivilaatuisia muunnoksia. Rubiini on voimakkaan verenpunainen ja siinä kromi korvaa alumiinia korundin hilassa. Safiiri puolestaan on sininen tai muun värinen, tavallisin raudan, vanadiinin tai titaanin värittäjä ja lokorundi. Kuten maailmalla niin Lapissakin punaisia korundeja on kutsuttu aika huolettomasti rubiineiksi ja sinertäviä safiireiksi ilman sen kummempia mineralogisia ja gemmologisia selvityksiä. On huomattava, että vaikka korundin väri

olisikin voimakkaan punainen, niin ilman viistehiontakelpoisuuden eli jalokivilaadun määrittystä sitä ei voi kutsuta rubiiniksi.

Kun rubiinia tunnistetaan, niin ensin on määritettävä, että mineraali todella on korundia. Jos näin on, niin seuraavaksi on osoitettava, että korundi on tarpeeksi läpinäkyvää, jotta siitä kyetään hiomaan ainakin pieniä

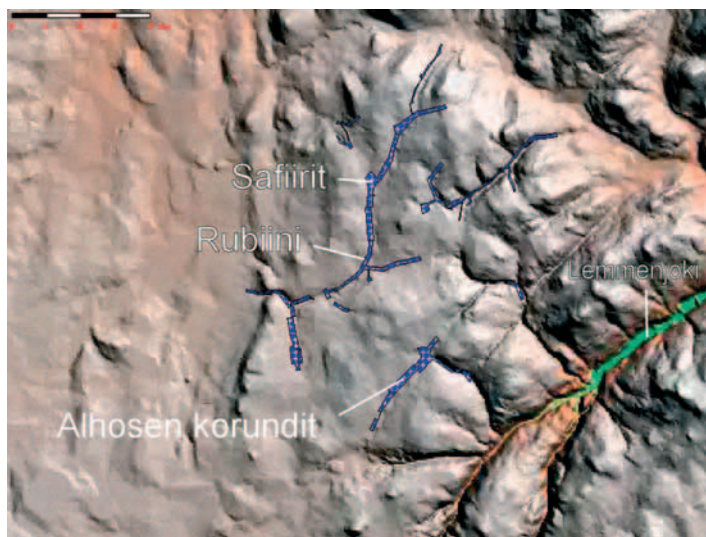
*Miessin rubiini
4,31 g, 17 mm.
Rubiiniydintä
(läpinäkyvyys 1,2
mm) ympäröi sil-
kinhohtoinen punai-
nen korundi, jossa kiille-
ja kloriittisulkeumia.
Rubiiniytimessä on spinelli-
sulkeumia, joissa molybdeenihobdetta.*

viistekiviä (pienimmät kaupalliset noin 1,25 x 0,8 mm). Menetelmät ovat samoja, joita kehitettiin ja käytettiin Lapin ensimmäisen safiirin tunnistamisen yhteydessä (ks. Kinnunen 2007a ja b).

Rubiinin punainen väri aiheutuu 0,3–1,3 painoprosentin Cr_2O_3 pitoisuudesta (Muhlmeister työtovereineen 1998). Kromipitoisuus voidaan alustavasti todeta optisella spektroskoopilla kromin viivoista tai ultraviolettisäteilyn ja voimakkaan valkoisen valon aiheuttamasta verenpunaisesta fluoressista. Tieteellisen varmuuden saavuttamiseksi on kromipitoisuus määritettävä myös kemiallisesti esimerkiksi röntgenspektrometrialla elektronimikroanalyysointia käyttäen.

Mistä löydettiin?

Kirjoittaja on parinkymmenen vuoden ajan mikroskopoinut kullanhuuhtojien lähettämiä korundeja toiveena löytää niistä jalokiviluokan yksilöitä. Ensimmäisten safiirin tunnistaminen (Kinnunen 2007a ja b) johdatti lukuisiin korundilähetyksiin Lapista ja jopa ulkomailta, mutta uusia jalokorundeja tai kauan odotettua rubiinia niistä ei tavattu. **Marjut Telilän** Miessijoelta vuosia sitten löytämä punainen korundi sitä vastoin varmentui sekä mineralogisin että gemmologisin menetelmin Lapin ensimmäiseksi rubiiniksi (Kinnunen 2008). Kyseinen rubiini on löydetty jo vuosina 1992–1993, mutta sen laatu ja koostumus saatiin varmentettua GTK:n tutkimuslaboratoriossa Espoon Otaniemessä vasta toukokuussa 2008.

Ensimmäiset jalokiviluokan korundit, rubiinit ja safiirit, ovat löytyneet Miessijoen keskijuoksulta ja latvoilta. Korundeja on kerätty talteen runsaasti Miessijoen lisäksi myös Puskuojalta Aarne Alhosen Kultasafiirikaivospiiriltä, mutta sieltä ei ole tavattu jalokiviluokkaan yltäviä korundeja. Karttakuva GTK:n ActiveMap explorerilla tuotettu korkokuvan ja kaivospiirien/valtausten yhdistelmänä. Korkokuvakartan alueen (20 x 15 km) sijainti Suomen geologisella kartalla granuliittikaaren (vihreän harmaa kivilajivyöhyke) reunalla ilmaistu mustalla suorakaiteella. Pohjakaartta © Maanmittauslaitos, lupa nro 13/MML/08.

Marjut Telilän Miessijoelta keräämien isokokoisten jokikorundien päätyypit (289 kpl, läpimitat 5–52 mm, yleisimmin noin 20 mm)

Ruskea tähtikorundi	Pitkäprismainen, tynnyrimäinen muoto, malmimineraalisulkeumia, joskus kullankeltainen silkkimäinen hohto	72 kpl (osa Lapin Tähtiä), 25%
Punertava ja punertavan ruskea korundi	Lyhytprismainen, usein taulumainen muoto, rakoamista, silkkimäinen hohto uloimmilla vyöhykkeillä, ei tähteä	79 kpl (joista 2 rubiinia), 27 %
Harmaa tai sinertävä korundi	Vierasmuotoinen, prismaattinen, usein silkkimäinen hohto harmaissa kivissä, joskus tähti	138 kpl (joista 1 safiiri), 48 %

Marjut Telilän Miessijoelta 1980-luvulta lähtien keräämiä korundeja, joita on tutkittu tätä raporttia varten. Laatikossa on korundeja 289 kpl, koko 5–52 mm, 2,2 kg. Muita mineraaleja 33 kpl. Suurin osa korundeista on ruskeita ja harmaita. Sinertäviä ja punertavia korundeja on joukossa vain pieni osa. Alarivin neljäs lokero vasemmalta päin sisältää jaspiksia ja kyaniittia. Marjut Telilä oli koonnut tähän laatikkoon vähän ennen kuolemaansa syksyllä 2007 myös muita tunnistuksen arvoisia näytteitä Miessijoelta.

Polarisaatiomikroskoopin voimakkaassa läpikulkevassa valossa Miessin rubiini loistaa kuin punahelkkinen metalli. Ilmiö aiheutuu näkyvän valon herättämästä fluoresenssista. Tämä on tunnusomaista rubiinille.

Tämä rubiini löytyi Marjut Telilän isokokoisten korundien kokoelmasta, joka oli kerätty kullankaivun sivutuotteena parinkymmenen vuoden aikana Miessijoen yläjuoksun kaivospiireiltä. Kokoelman tuli tutkittavaksi Marjut Telilän lapsilleen esittämän toivomuksen seurauksena. Kokoelmaa oli siihen asti säilytetty kassakaapissa. Korundeista vain kolme oli tarpeeksi kirkkaita sijoittuakseen jalokiviluokkaan. Tämä on noin prosentti koko materiaalista. Hiontakelpoisia kuten Lapin Tähtiä, mutta ainoastaan korundeiksi luokitettavia, oli enemmän eli parikymmentä prosenttia.

Miten määritettiin?

Marjut Telilän korundikokoelmassa oli siis kaksi punaista korundia, jotka täyttivät rubiinin mineralogiset ja gemmologiset vaatimukset. Kummassakin rubiinissa kiteen keskiosa oli rubiinia ja reunus punaista korundia. Seuraavassa on listattu lyhyesti suuren rubiiniytimellisen kiteen ominaisuudet. Tarkemmat tiedot menetelmäseloituksineen löytyvät raportista Kinnunen (2008).

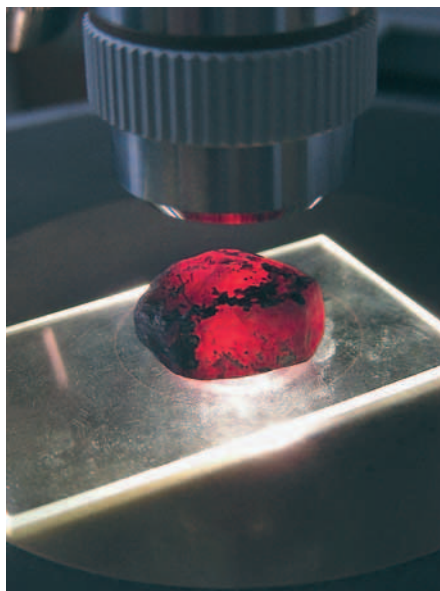
► **Löytöpaikka:** Telilöiden kaivospiiri Kolme hippua (numero 3353) Miessijoella

► **Mitat:** 17 x 15 x 8 mm, 4,31 g (21,55 ct), 1,09 cm³

► **Ominaispaino:** 3,95

► **Kovuus:** 9 (Mohs)

► **Taitekertoimet:** 1,768 (e), 1,775 (o), mittaustarkkuus ± 0,001

► **Kemiallinen koostumus:** Al₂O₃ 99,39, Cr₂O₃ 0,62, FeO 0,14, SiO₂ 0,01, TiO₂ 0,01, V₂O₃ 0,01, Nb₂O₃ 0,01, yht. 100,19 painoprosenttia (analysoijat **Bo Johanson** ja **Lassi Pakkanen**, GTK). Telilän rubiini eroaa kemialliselta koostumukseltaan Lemmenjoen alueen Puskuojalta tavatuista muista punaisista korundeista. Nämä vertailuanalyysit ovat Bo Johansonin vuonna 1993 **Aarne Alhosen** korundeista tekemiä ja ne on pääpiirteissään raportoitu (Kinnunen ja Johanson 1993). Puskuojan punaisiin korundeihin verrattuna Miessin rubiinissa on kromia noin kymmenen kertaa enemmän mutta rautaa vain noin kymmenesosa. Myös **Kimmo Lahtisen** Lapin korundeja käsittelevässä pro gradu -työssä on kuvattu Miessiltä rubiinimainen korundi, mutta siinäkin kromioksidipitoisuus jää vain 0,47 painoprosenttiin (Lahtinen 2008).

► **Läpinäkyvyys:** 1,2 mm (10 mittausta)

► **Väri:** rubiininpunainen (12 C 8, Kernerupin värikoodistolla)

Miessin rubiinin reunoilla on tummanvihreitä jäänteitä emäkivistä, joka on koostunut kloriitista ja flogopiitista. Emäkivi on hieman samankaltaista kuin Kittilän Paaraskallan kloriittiutunut amfiboliitti, josta on löydetty punaista korundia. Paaraskallan tyyppinen kivilajijakso seurailee kymmeniä kilometrejä granuliittikaaren reunaa.

► **Optinen spektri:** kromin kaksoisviiva ilmenee voimakkaan fluoresenssin takia lähes yhtenäisenä paksuna viivana

► **Fluoresenssi** (uv): melko voimakkaan punainen. Fluoresenssi ilmeni myös voimakkaalla tavallisella valolla

► **Pyöristyneisyys:** särmikäs (Powersin asteikolla arvo 1)

► **Kidemuoto:** heksagoninen, taulumainen prisma

► **Sulkeumat:** kristallilitteja (böhmiitti tai rutiili?), ilmatäytteisiä mikrohalkeamia, sekundaaristen fluidisulkeumien tasoja, Al-Fe-Mg spinelliä, molybdeenihohdetta, flogopiittia ja kloriittia. Ulkovoihyökkeet rubiinin silkkimäisiä, hopeanhoitoisia. Silkin aiheuttavat todennäköisesti rutiilineulaset

► **Sivukiven jäänteet:** rubiinikiteen laidoilla K-Mg-Fe-Al kiillettä ja kloriittia

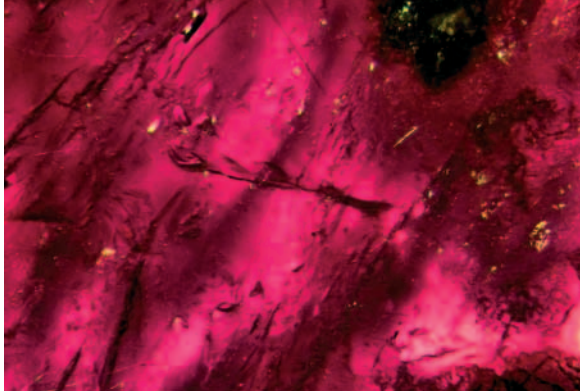
► **Pintarakenne:** rubiinikiteen asematoilla kolmiomaisia syvennyksiä, jotka muis-

tuttavat timantin oktaedripintojen trigoneja. Pinta värjäytynyt ruskeaksi rakoamispintojen (parting) suunnassa

Mikä on löydön merkitys?

Rubiini on jalokivikaupassa yli karaatin kokoisina ja voimakkaan värisinä kiteinä jopa kalliimpi kuin vastaavan kokoinen timantti. Marjut Telilän löytö herättää varmasti innostusta muissakin kuin kullankaivajissa ja korukiviharrastajissa. Mahdollisuudet kalliolöytöihin ovat todellisia, joskin varsinaisten jalokiviesiintymien löytyminen vaikuttaa etäiseltä. Kuten kultahippujen niin myös jalokorundien kalliölähteet ovat yhä paikallistamatta.

Lapin kivilajijaksoilla voi kuitenkin nähdä samankaltaisuutta maapallon tärkeimpiin rubiiniseutuihin kaukoidän maissa kuten Myanmarissa, Thaimaassa ja Vietnamissa. Myanmarin (entinen Burma) Mogokin rubiiniesiintymiä on tutkittu ranskalaisten tutkimusryhmien toimesta (Giuliani työto-

Miessin rubiinin sulkeumistoa läpikulkevassa valossa. Läpinäkyvyys mitattiin määrittämällä syvyys, josta vielä erottui havaittavia sulkeumia. Kuvan sulkeumat halkeamia, mineraalisulkeumia ja sekundaarisia fluidisulkeumapintoja. Kuvaleveys 2 mm.

vereineen 2007). Rubiinien on osoitettu liittyvän Himalajan vuoriston syntyyn manner-manner törmäyksessä. Lapin vihreäkivijaksoa ja siihen tunkeutuneita graniittipegmatiitteja kannattaisi ehkä tarkastella Himalaja-tyyppisenä geologisena ympäristönä Lapin rubiinien synnylle.

Toinen mahdollinen synty-ympäristö on itse granuliittikaari ja sen muodostuminen laattatektonisessa yhteentörmäyksessä. Kulanhuuhdonnan sivutuotteena on löydetty runsaasti korundeja Lemmenjoen alueen lisäksi Ivalojoelta ja sen eteläpuolisilta sivupuroilta ja viime vuosina myös Tankavaaran alueelta. Jokikorundien esiintymisalueet sijaitsevat granuliittikaaren päällä.

Lapin matkailulle safiirin ja nyt myös rubiinien löytymisellä voi olla tärkeää lisäarvoa perinteisen kullankaivun tuotteistamisessa. Korukivien kuten granaattien, hematiettien ja epidoottien löytyminen vaskoolin pohjalta on huuhdonta-alueilla yhtä taatua kuin muutama hengen hippukin.

Rubiinien ja safiirin löytömahdollisuudet antavat matkailijalle sopivasti aarteensetsinnän tuntemuksia ja intoa vaskoolin kallistamiseen ja ränninpohjien sormeiluun kylmässäkin vedessä.

Kirjallisuutta

Giuliani, G; Ohnenstetter, D; Garnier, V; Fallick, AE; Rakotondrazafy, M; Schwarz, D 2007. The geology and genesis of gem corundum deposits. Sivut 23–78 teoksessa *Geology of Gem Deposits*, toim. LA Groat, Mineralogical Association of Canada, Short Course Series, Volume 37.

Kinnunen, Kari A 2007a. Safiiri Miessin latvoilta. *Prospäkkäri* 31 (1), 11–14.

Kinnunen, Kari A 2007b. Viistehiottu safiiri Miesiltä. *Prospäkkäri* 31 (2), 16.

Kinnunen, Kari A 2008. Rubiineja Lapista Miessijoelta. 14 s., 1 liites. Geologian tutkimuskeskus, arkistoraportti, M19/3812/2008/34. Internetissä: http://arkisto.gsf.fi/m19/3812/m19_3812_2008_34.pdf

Kinnunen, Kari A; Johanson, Bo 1993. Raportti korukäyttöön vuosina 1981–1990 huuhdottujen korundien mineralogiasta, gemmologisista ominaisuuksista ja löytöhistoriasta Lemmenjoen alueella Puskujalla. 17 s., 6 liites. Geologian tutkimuskeskus, arkistoraportti, M19/3811/93/1. Internetissä: http://arkisto.gtk.fi/m19/3811/M19_3811_93_1.pdf

Lahtinen, Kimmo 2008. Lapin korundin alkuperä. *Res Terrae*, Ser. B, No. 19, Oulun yliopiston geotieteiden laitoksen raportteja, 60 s. ja liitteitä 18 s.

Muhlmeister, S, Fritsch, E, Shigley, JE, Devouard, B, Laurs, BM 1998. Separating natural and synthetic rubies on the basis of trace-element chemistry. *Gems & Gemology* 34 (2), 80–101.

Kaivuoikeuksien lakitupaveteraanin mielipide

Työ- ja elinkeinoministeriön kaivoslakityöryhmä esittää Lemmenjoen ammattikallankaivajien töitä ja elinkeinoja lakkautettavaksi. Perusteluiksi heittelee pari ylimalkaista lausetta Lemmenjoen veden samentumisesta ja muista tuhoista luonnolle. Kaivospiirit ”raukeavat” ja ammattimiehet komennetaan kaivinkoneen kopista lapion varteen.

Vuonna 1987 metsähallitus esitti samat väitteet ja ympäristöministeriön tukemana kielsi koneellisen kallankaivuun. Korkein hallinto-oikeus kumosi kiellon kaksi eri kertaa, ensin hallintomenettelylain rikkomisen vuoksi, sitten luonnonsuojelulain vastaisena.

Kallankaivajat saivat voimakasta tukea silloiselta Kauppa- ja teollisuusministeriön kaivostarkastajalta **Urpo J Salolta**. Suoraselkäinen virkamies edisti ja puolusti kaivostoimintaa. Kallankaivajat vahvistivat oikeuksiaan hakemalla valtaukset kaivospiireiksi ministeriön opastamina.

Metsähallitus valitti kaivospiiritoimitusten eri vaiheissa ministeriön ja toimitusmiesten ratkaisuksista. Maa-oikeus, korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus asettuivat laillisuuden kannalle ja vahvistivat kaivosoikeuden. Erityisellä lämmöllä muistan maa-oikeustuomari **Risto Orispäättä**, joka ensin moitti toimitusmiehiä siitä, että nämä olivat suoralta kädeltä ilman perusteluja hylänneet metsähallituksen lakiin perustumattomat vaatimukset, ja sitten kohta kohdalta murskasi metsähallituksen ihmeelliset viritelmät ja määräsi lopulta metsähallituksen korvaamaan oikeudenkäyntikuluja.

Se oli ainoa kerta kun sain vähän rahojani takaisin. Kallankaivajaosapuoli puolustautui vuosikausia omin varoin hallintovirkamiesten valitustehtäviä vastaan. Virkamiesosapuolella oli veronmaksajien rahoittama avoin kulu-piikki.

Kun tuli ympäristölupien ja vesioikeudellisten lupien hakemisen aika, muuttui peli entistä raemmaksi. Vesipiiriin virkamies täytti näytepullonsa selkeytysaltaani vähäisestä yli-vuodosta, merkitsi näytteen Puskuojaan vedeksi ja vaati Pohjois-Suomen vesioikeutta määräämään kaivuutoimintani heti keskeytettäväksi huomattavan uhkasakon uhalla. Vesioikeus teki työtä käskettyä.

Koko kesän kaivinkone seisoi ja minä kaivoin maata lapiolla. Tuotannon menetys oli noin puoli miljoonaa markkaa. Helikopteri pörräsi päällä. Kiellon hakenut virkamies valvoi tarmokkaasti omatekoista laillisuuttaan.

Pyysin keskusrikospoliisia selvittämään vesinäytteenottoa ja esittelyä vesioikeudelle. Esi-tutkinta johti syyteharkintaan. Kävi selväksi, että näyte ei ollut Puskuojusta. Tutkinnanjohtajan mielestä näyttöä virkarikoksesta oli, syyttäjän mielestä ei.

Kantelin kokonaistilanteesta eri aikoina sekä valtioneuvoston oikeuskanslerille että eduskunnan oikeusasiamiehelle. Todistelin huonoa hallintoa ja suoranaisia laittomuuksia laajalla asiakirjanäytöllä. Sain kummaltakin laillisuusvalvojalta tavanomaiset ”ei anna ai-hetta” -ratkaisut. Erikoisia sattumuksiakin esiintyi. Oikeusasiamies **Lauri Lehtimaja** sanoi tv-haastattelussa uusivansa oikeuskulttuuria. Oikeudenkäytön täytyy olla ja myös näyt-

tää tasapuoliselta. Samana kesänä kämppäni pihalle laskeutui rajavartiolaitoksen iso helikopteri, josta laskeutuivat rattoisasti seurustellen vesiylioikeuden neuvokset, metsähallituksen miehet ja vesipiirin mies, jonka virkatoinmet olivat syyteharkinnassa. Kysymyksessä oli oikeudenkäyntiin kuuluva katselmus ja riita-puoleni saapui paikalle samalla ajoneuvolla tuomarien kanssa.

Myös virkamies-osapuoli työlli poliisia. Eräänkin rankkasateisen päivän keskusrikospoliisin tutkijat kuulustelivat kämpässäni kullankaivajakavereitani rikoksesta epäiltynä. Metsähallitus vaati rangaistusta vedoten järjestyssääntönsä pykälään, jonka KHO oli siis kahdesti kumonnut. "Tätä kaikki noudattakoot" ei koske metsähallitusta. Minä keittelin kahvia, kun rikoksesta epäillyt kullankaivajat korjailivat metsähallituksen rikosilmoituksen virheitä.

Lemmenjoen kullankaivajien oikeusasema olisi pitänyt ratkaista viranomaisten kesken. Taistelu vietiin raukkamaisesti kentälle hallintoalamaisten riesaksi ja maksettavaksi. Nyt on yhteinen sävel löytynyt. Lopetetaan elinkeinot, takavarikoidaan varallisuus. Vedotaan jonkun oikeusoppineen kiistanalaiseen tulkintaan oikeussuhteista. Tehdään petos muodollisesti moitteettomasti. Käytetään valtaa ja voimaa, mutta koristellaan esitystekstiä lainsäätäjiä varten parilla hämällä lauseella luonnontuhoista.

Nyt käynnistynyt kaivosoikeustaistelu on huomattavasti vakavampi kuin viime kerralla. Nyt yritetään harhauttaa lainsäätäjiä te-

kemään likainen työ. Jos pahin toteutuu, joudumme hakemaan oikeutta Euroopan ihmis-oikeustuomioistuimesta. Vallankäyttäjien ei pidä luulla, että KHO:ssa ja KO:ssa pysyviksi määrätty varallisuus oikeudet luovutetaan valtiolle ja sitten anotaan oikeutta kolmen vuoden pätkissä käyttää niitä hyväkseen. Suora-naista pilkantekoa on lakiesityksen kohta, jossa

Aarne Alhonen: "Lemmenjoen kultamaat kukkivat", kultahippuja, granaatteja.

Jari Väättäinen / Photoshop-kuvankäsittely Liisa Hertell

kaivinkoneen käyttö kielletään, mutta ammatikullankaivaja voisi jatkaa kaivostyötä lapiolla. Kallis kaivuukalusto on hankittu luottaen lakeihin, oikeuspäätöksiin ja ministeriön lupauksiin.

Lemmenjoen kaivosoikeustaistelussa olisi ainesta hallinto- tai oikeustieteen tutkijoille. Myös medialla olisi itsetutkiskelun paikka. Lehti- ja tv-juttujen sisältö on kuin yhdestä kynästä tai kamerasta. Kauhistellaan sorakasoja ja vesialtaita eikä kerrota, että ne ovat vesiviranomaisten määrittämiä rakennelmia. En ole nähnyt ainuttakaan lehtikuvaa maise-moidusta Puskuojan kaivospiiristäni, joka on vihertynyt muutamassa vuodessa niin, että sitä ei vanhaksi kaivuualueeksi tunnista.

Jutuissa ihmetellään, miten kaivostoiminta voi olla mahdollista kansallispuistossa, mutta ei kerrota, että kansallispuisto laajennettiin toimivan kaivosalueen päälle ja liitossopimuseh-

to kullankaivuun jatkumisesta elinkeinona kirjattiin ponsilausumana lakiin.

Median valta ja vastuu korostuu, kun tiedämme, että vääristelevät jutut vaikuttavat lainsäätäjiiinkin. Jokunen vuosi sitten eduskunnan ympäristövaliokunnan puheenjohtaja antoi haastattelulausunnon, että kullankaivuun haitat eivät ole kenenkään hallinnassa. Tosi-asiassa kullankaivua harjoitetaan tiukkojen lupaehtojen mukaan, eikä vesistötarkkailussa ole viranomaisten mukaan havaittu vesistön pilaantumista.

Kun oikeustaistelu riehui kiihkeimmillään 1990-luvun alussa, loin korusarjan “Lemmenjoen kultamaat kukkivat”. Koruissani Lemmenjoen jalogranaatit, jotka ovat maailman kauneimpia, liittyvät maailman veistoksellisimpiin kultahippuihin. Olen tehnyt kymmeniä tuhansia kultahippukoruja, jotka matkailijoiden mukana ovat kulkeutuneet kaikki-

alle maailmaan. Maailman arvostetuin tieteilisen jalokivitutkimuksen lehti Yhdysvalloissa on julkaissut kuvat Lemmenjokikorustani. Kun kullankaivuu elinkeinona lopetetaan, lopetetaan myös jatkojalostus ja kauppa.

Lemmenjoen pieni kulta-alue jättiläismäisen kansallispuiston saartamana on ainutlaatuisen rikas ja arvokas juuri kultansa ja jalokiviensä tähden. Koskematonta luontoa riittää ympärillä tuhatkertaisesti. Kulta-alueella elää ja työskentelee EU:n pienin ja uhanalaisin ammattikunta. Kourallinen yksityisiä ihmisiä ja pari perhekuntaa on kekseliäisyydellään ja sinnikkyydellään luonut ankarissa olosuhteissa kukoistavan elinkeinon, johon liittyy tuotekehittelyä, laitevalmistusta ja pienimuotoista kaivostoimintaa. Nyt yritetään tuhota koko ketju.

Aarne Alhonen

kultaseppä, kullankaivaja, 23.10.2008

Kultaa Nulkkamukasta – eli tarina siitä, kuinka muutama kultahippu vaikuttaa tuhansien elämään

Mittasin viidesosagramman hienoa kultaa Koskenkorvanäytepulloon – tiedättehän sellaiseen, jotka eivät olekaan täysin ilmaisia näytteitä hotellin minibaarissa. Ja se kulta näytti hyvin pieneltä ja mitättömältä. Nuo vaatimattomat pikkuhiput ovat kuitenkin saaneet liikkeelle tapahtumasarjan, jonka tuloksena minäkin nyt täällä heilun ja nuo toisetkin tuossa ja kaiken sen muun ja kuinka se on tuhansien ihmisten kohtaloita sivunnut ja niihin vaikuttanut.

16. syyskuuta 1868 valtion rahoittama kullanetsintäretkikunta rantauduu Ivalojoen Nulkkamukkaan. **Konrad Lih**r johtaa porukkaa, mutta määräykset koevaskauksesta antaa todennäköisesti nuori geologi **Anders Jernström** ehkä yhdes-

sä käytännön kullankaivua Kaliforniassa opineen **Grönholmin** kanssa.

Meidän on vaikea asettua retkikunnan tunnelmiin. Identiteettiään vasta hiljalleen rakentava Suomi on juuri toipumassa nälkävuosisista. Ensimmäiset teollistumisen alkuaskeleet on

juuri otettu. Suomi on silloin ollut aivan erilainen kuin meidän Euro-Suomemme.

Todennäköisesti ainakin retkikunnan asettajat ja johto ovat kokeneet tehtävän myös yhteisöllisenä, kansallisena hankkeena. Voisiko Suomi vaurastua huuhtontakullalla, sillä olihan maailmalta kiirinyt tietoja Uralin ja Kalifornian kulta löydöistä. Toiveet ovat olleet ainakin aluksi korkealla

Jernström osoittaa paikan. Pitkä ja raskas kesä on ollut pettymyksiä täynnä ja se on varmasti näkynyt retkikunnassa. Syyskuussa innostusta tuskin on ollut enää jäljellä, enintään väsymyksen torjumiseksi tarkoitettua uhoa, mutta todennäköisesti vain välinpitämätöntä reagenttia geologin määräksiin. Emme tiedä, vaskaako Grönholm vai ehkä Kuusamon kulanetsintäyömailla kouliintunut **Käkelä**.

Sitten tunnelma sähköistyy ja samalla koko 14-miehinen retkikunta tietää, että nyt on tehty Löytö. Sellainen tieto etenee hetkessä ilman sanojakin. Hienon pölykullan sijaan hiput ovat hieman kookkaampia. 19 vaskoolista huuhtotaan hetkessä 200 milligrammaa kulta. Retkikunta jatkaa töitä pari päivää ja palaa sitten Helsinkiin raporttoimaan tuloksista.

Löydetty kultamäärä oli hyvin pieni, mutta se riitti käynnistämään kultaryntäyksen.

Ivalojoen varsinainen kulta-alue päättyy Ritakosken alaosaan pari kilometriä Nulkkamukasta ylävirtaan. Hyödyntämiskelpoiset esiintymät päättyvät kerralla ja siihen on yksinkertainen geologinen syy.

Nulkkamukan hyvin kehittyneessä terassissa (se jolla on kullan löytymisen muistomerkki) on Inarijärven korkein ranta. Sama taso jatkuu Ritakoskellakin. Ylävirrassa jäätikön sulamisvedet ovat kerrostaneet kultapitoista soraa jään ja maan kontaktiin rinneterasseihin ja selänteisiin. Alavirrassa sora on kerrostunut veteen ja synnyttänyt laaksontäytteitä.

Inarijärven korkein ranta on samalla myös valtameren korkein ranta, sillä viimeisen jääkauden loppuvaiheessa Jäämeri ylitti Paatsjoen koskien tason ja Inarin allas sekä Ivalojoen alajuoksu olivat periaatteessa valtavia Jäämeren vuonoja, joihin pienenevän mannerjäätikön sulamisvedet virtasivat.

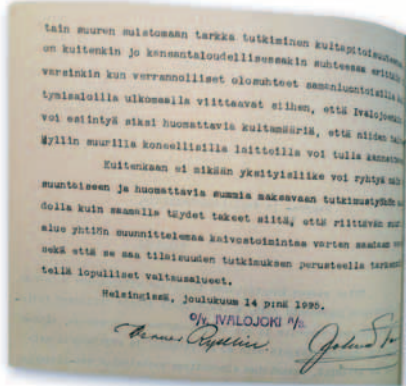
Ivalojoki Oy:n tutkimuskartta 1920-luvulta. Pohjakartta on Prospektor-yhtiön 1900-luvun alussa teettämä. Tutkimus on kohdistunut Ritakosken–Nulkkamukan alueelle. Merkinnot ovat maastossa tehtyjä vaaitus- ja vaskaustuloksia. Vanhat työkartat kertovat, että yritystä ja näkemystä on siihen aikaan ainakin ollut riittävästi.

Kultaa on varmasti myös Ritakosken alapuolella, mutta se on peittynyt ja sekoittunut valtavaan sedimenttimassaan. Soraa on paikoin kymmenien metrien paksuudelta. Maatutka- ja kairaushavaintojen perusteella yli 20 metrin kerrospaksuudet ovat pikemminkin sääntö kuin poikkeus.

Tällaisissa hyvin lajittuneissa soramuoostumissa kulta esiintyy aivan toisella tavalla, kuin mihin me kullankaivajat olemme latvapuroilla tottuneet. Jossakin kivisessä kerroksessa kultaa voi olla yhdessä lapiollisessa hämmästyttävän paljon. Sitten moneen päivään ei löydy hippuakaan, ei sivulta alta eikä päältä; pinnassa voi olla paljon kultaa, pohja on usein tyhjä. Kun maa-aines on hyvin lajittunutta, on myös kulta lajittunut hyvin. Kaivajan ja geologin silmin tällainen paikka on painajainen: rikkaita ja köyhiä paikkoja on näennäisesti mielivaltaisena kolmiulotteisena mosaiikkina.

Vastaavia olosuhteita on Lauttaojan alajuoksulla, jossa sama ilmiö on pienoiskoossa. Meren sijaan kerrostuminen on siellä tapahtunut Iso-ojan jääjärveen. Kullankaivajien epätoivoa on siellä lievittänyt Tielaitos, joka on meidän kaikkien onneksi kuljettanut lähes kaiken kultapitoisen soran 4-tien pohjaksi.

Melkein kaikkialta Ritakosken ja Toloskosken väliltä löytyy rannan ja törmien kivikosta pieniä, hyvin litteitä ns. tulvahippuja. Tähänkin löytyy luonnollinen selitys: Kun mannerjää oli peräytynyt tunturikaaren eteläpuolisil-

le aavoille, salpasi se veden pääsyn etelään Ounasjoen ja Kitisen suuntaan. Ivalojoen (ja jossain määrin myös Tolosjoki) toimi ehkä satojen vuosien ajan purkausumana jäätikön sulamisvesille, kunnes väylä etelään avautui ja Ivalojoen vedenpinta laski suunnilleen nykysatolle.

Tämän vaiheen nykyistä suuremmat vesimassat ovat muotoilleet Ivalojoen terassit ja rantapankit nykyiseen asuunsa, siirtäneet kultaa jonkin verran alavirtaan ja rikastaneet sitä erityisesti pohjasta kohoaviin kallionokkiin. Ja juuri sellaiseen paikkaan Lühr ja **Tigerstedt** törmäsivät syksyllä 1868.

Ivalojoen laakson luonne muuttuu edelleen alavirtaan päin mentäessä. Joki alkaa mutkitella eli meanderoida ja samalla sedimentit hienonevat ja samalla tietysti kullapitoisuus alenee entisestään. Vielä Pajakoskelta olen löytänyt mikroskooppisia hippuja, mutta sen ala-

Ivalojoen Oy:n kaivospiiranimuksen yhteenvedo vuodelta 1925 liittyy nimenomaan Ivalojoen kulta-alueen alaosaan. Osa näistä vanhoista geologisista käsityksistä on myöhemmin osoitettu vääräksi.

Geologia on alkeellinen tiede siinä suhteessa, että kun todellisuus ja teoria ovat ristiriidassa, niin on tapana muuttaa teoriaa. Monissa ns. kehittyneemmissä tieteenaloissa tämä ristiriita hoidetaan toisin.

puolelta en enää lainkaan kultaa. Ivalon kylän alapuolinen sora ja hiekka onkin kullattomuutensa ansiosta mainiota pohjahiekkaa kullanhuhdontakisoihin.

Mutta siellä ylempänä joella kultaa on vielä ja se erämaa on vielä siellä ja se voimakas elämä; rakastetumpana ja arvostetumpana kuin koskaan. Katsoin Koskenkorvassa uivia hippuja ja muistin nuoruuden riekkumiset kultamailla, sen kuinka tajusin, että maailma tulee tänne eikä minun tarvitse mennä sinne. Ne tunnelmat joita ei sittemmin löytynyt opiskelijaelämästä, Lontoosta eikä aurinkorannoilta. Ne päivät, yöt, työt, juhlat, onnet, onnettomuudet ja muut pienemmät kokemukset kultakentillä, joiden jälkeen mikään muu ei ole tuntunut enää miltyään.

Juuri jäätyneellä Mulkkujärvellä lokakuussa 2008, muutama päivä sen jälkeen, kun kaivoslakityöryhmä esitti ammattimaisen kullankaivun päättymistä Lapissa.

Antti Peronius, geologi

Elämä Ivalojoella 2008. Vesa Luhta esittää 50-vuotissyntymäpäivävierailleen tervehdyslaulun Sinol-pullo ja känninkäinen. Tarinan tässä vaiheessa Sinol-pullo ei ole vielä riistänyt känninkäisen näkökykyä. Luutabassossa Nikula ja kitarassa Kivimäki lähinaapurista; naapuriporukalla ei ehkä ole Lapin paras kultapaikka, mutta ylivoimaisesti paras housebandi niillä on.

MERKKI PÄIVÄT

Kaivoslakiesityksestä huolimatta – onnellista syntymäpäivää!

80 v.

1.10. Olli Karjalainen

70 v.

24.9. Marjatta Kukkonen
27.9. Tauno Lampi
15.10. Uljas Jurmu
22.12. Rauno Jokikokko

65 v.

14.10. Kyösti Mielonen
26.10. Pentti Soraranta
8.11. Seppo Lehtinen
11.12. Adriaan Bakker
14.12. Jouni Tapio

60 v.

13.10. Jorma Haapsaari
16.10. Ilkka Järvelä
26.10. Matti Räikkä
27.10. Antti Gratschev
27.10. Toivo Jokelainen
29.10. Pekka Nurminen
31.10. Eira Lahtinen
4.11. Helena Salminen
14.11. Viljo Roth
19.11. Aune Huhta
22.11. Pekka Rönkkö
28.11. Tuomo Salomaa
29.11. Kari Reijonen
5.12. Markku Keckman
10.12. Birgit Pulkkinen
14.12. Jouko Kurkela
18.12. Kalervo Jurvanen

29.12. Matti Repo
29.12. Pertti Rikkinen
30.12. Tuomo Pudas

50 v.

30.9. Markku Hietämäki
4.10. Hannu Saario
24.10. Asmo Kostiainen
26.10. Mauri Luoma
7.11. Katariina Jämsä
10.11. Raija Erwin
13.11. Matti Niemelä
15.11. Sirpa Katila
17.11. Pekka Postila
20.11. Eino Leskinen
20.11. Erkki Viitanen
27.11. Eero Lukkari
23.12. Mikko Juurakko

Ystävät tekevät juhlasta juhlan

Kiitos Ystävät, että tulitte juhlistamaan Unikeonpäivää kanssamme.

Kiitos Jounille ja Ellulle, että toitte tekniikan tunturiin.

Kiitos Teille, jotka autoitte, että homma toimi.

Sirkka ja Kari

**Keskiaukeaman Auringonpimennys-hippu myytävänä.
Hinta 20 000 e. Puh: 040 344 2200**

LKL:n II perinteinen Kultakuvakisa

Viimevuotista kultakuvakisaa tuomaroitaessa hiipi mieleen epäily, että kuvin taltioitua kullankaivukulttuurina on kaivajien ja kultapurojen vakiovieraiden arkistoissa vielä paljon. Nyt kaikki mukaan kisaan!

Kaikelle kansalle avoimen Kultakuvakisan kilpailuaika päättyy 31.12.2007. Voittajat palautetaan LKL:n seminaaritapahtuman yhteydessä tammikuussa 2009, sarjojen parhaat luonnollisesti Lapin kullalla ja muut tavarapalkinnoin.

Tuomaristossa istuu edellisvuoden tapaan kultahistorian asiantuntija Seppo J Partanen, kultaa kaivava kustantaja Raimo Niemelä Hipputeos Oy:stä ja Prospäkkärin päätoimittaja Kai J Rantanen.

Kilpailusarjoja on edellisvuoden tapaan kolme:

- 1) Kullan murut; kuvat fyysisestä kullasta.
- 2) Työn kuva; kullankaivun eri työvaiheet ja metafyyinen ulottuvuus.
- 3) Kullankaivaja kotonaan – juhla ja kohta; kultaleirin jokapäiväistä arkea fiilis-televät kuvat.

Kilpailuun osallistutaan nimimerkillä, 5 kuvaa / nimimerkki. Kuvat voi toimittaa paperivedoksina osoitteeseen: LKL Ry, PL 86, 99871 Inari tai tarpeeksi korkearesoluutioisina digikuvina osoitteeseen: mullin.mallin@gmail.com.

Kilpailukuvia ei palauteta, vaan ne säilytetään liiton arkistossa, ja ovat yhdistyksen julkaisuissa käytettävissä kuvaajan nimi mainitsemalla.

"Jo presidentti Koivisto oli aikanaan harmistunut sopuleista. Tässä on lemmenjokinen ratkaisu kullankaivulle närästystä aiheuttavaan sopuliongelmahan. Ratkaisun toteuttajana kärppäperhe vanhassa Telilässä."
Kuva: Kai J Rantanen.

"Kun Miessijoella oli lihaa kuin Herbertstrassel-la Hampurissa konsanaan... Suuren Lihailan organisoimut päärosmo Hemmo kaivaa rosvopaistimonttua auki. Pikkurois-tot Eliel ja Pietu jännäävät lohkeaako kuopasta siivu heillekin." Kuva: Kai J Rantanen.

LAPIIN KULTA PREMIUM

kultamiesten pikkujoulu

Hoo, jos minä olen musta...

Tule jo sinäkin sieltä etelän loskakaamoksesta oikeasti pimeään Inariin juhlimaan
Lapin Kullankaivajain Liiton perinteistä Kultamiesten pikkujoulu!

Toivotamme jäsenistömme tervetulleiksi LKL:n kullankaivuhenkiseen pikkujouluun
Hotelli Inariin, Inarin kirkonkylälle 6.12. alkaen kello 19.00

Tarjolla Hotelli Inarin Joululounas 29,20 € / henkilö.

Ilmoita osallistumisesta LKL:n toimistolle (yhteystiedot sivulla 3) 1.12.08 mennessä ja varaa majoituksesi suoraan hotellista. Hotellivarauksesi yhteydessä ilmoita osallistumisestasi pikkujouluun.

Majoitustarjous pikkujoulun yhteydessä:

- 1 hengen huone 50,-
- 1 hengen huone (normaali kakkonen 1 hengelle) 65,-
- 2 hengen huone 75,-
- 2 hengen huone omalla saunalla 90,-
- suite kahdelle hengelle 125,-
- Lisävuode 25,-

Hintaan sisältyy majoitus ja aamiaisen

Hotelli Inari

puh: (016) 671 026

fax: (016) 671 047

sähköposti: info@hotelliinari.fi

Liiton kunnia- ja perustajajäsenien
Ranta-Marin ja "Kultasilmä"-Kokon
perinteiden vaaliminen jatkuu.

Varsinaisille jäsenille majoitus -10 %

Avoimna joka päivä.

Tervetuloa!

HOTELLI INARI

PL 94, 99870 INARI

puh. (016) 671 026

faksi (016) 671 047

HOTELLI KULTAHIPUN TARJOUS LIITON VARSINAISILLE JÄSENILLE

(Tarjous on henkilökohtainen)

- YHDEN HENGEN HUONE 60 € /yö
sisältää aamiaisen
- KAHDEN HENGEN HUONE 80 € /yö
sisältää aamiaisen
- KOTIRUOKA 9 €
- SAUNA huonelisä 15 €

Petsamontie 1 99800 IVALO
PUH. (016) 320 8800 FAX (016) 66 510

Hipputeoksen uutuuskirjat

LAULUJA LAPIN YSTÄVÄLLE

36 laulun tekstit ja nuotit

18 €

SUVANTO

Samoilua ja kalastelua
etelästä pohjoiseen

28 €

Säveltäjän ja sanoittajan Seppo Nissilän rakkaimmat lappiaiheiset laulut nuottikirjassa, jossa laulujen tekstit ja nuotit. Monet lauluista ovat tulleet tutuksi Lasse Hoikan ja Souvareiden äänitteiltä.

Hanki tämä nuottikirja Lapin mökille ja kotiin. Sen avulla saat Lapin tunnelman laulujen sanoin ja sävelin mm. "Tämä on minun Lappini", "Inarijärvi", "Kuukkelilampi", "Lappi kutsuu kulkemaan", "Saariselkä valloittaa", "Ylläs monet lumoa", "Olos humppa", "Vanha kullankaivaja", "Valtaukseni tärkein", "Kun ruska on kauneimmillaan".

Kirjan kirjoittaja Antti Aho löysi pääkaupunkiseudulta elämänkumppanikseen lappilaisen Suvannon kylän tyttären. Siitä alkoivat samoilut saksalaisilta polttamatta jääneen Suvannon kylän tienoilta ja kalastusretket kylän ohi virtaavalla Kitisen erämaajoella.

Vuosikymmenten mittaan tulivat tutuksi monet Suomen Lapin ja Norjan Ruijan rautu- ja taimenvedet.

Kirja kertoo Suvannon kylän elämästä, voimalaitoksen rakentamisesta sekä sen vaikutuksia kalastukseen sekä joen virkistykäyttöön.

Kirjassa on myös mukaansatempaavia kalaretkiä poikavuosilta Pohjois-Hämeestä Lapin ja Norjan kala-apajille.

Kirjassa loistava nelivärikuvitus, 280 s.

MAA TAIVAANRANNAN TAKANA

Arvo "Tiera" Ruonaniemi
kertoo tarinoita Petsamosta
ja Peräpohjolasta.

24 €

Kirjan ensimmäisessä osassa on Tieran omiin kokemuksiin perustuva seikkailukertomus Petsamon Liinahamarista sodan kynnyksellä, 1930-luvun lopulla. Suomen ainoa syväsatama ja Petsamon nikkeli tekivät Liinahamarista maailmanpolitiikan keskipisteen, joka eli yötä päivää satamajätkineen, vakoilijoineen, rikollisineen ja heitä tarkkailevine poliiseineen.

Toisessa osassa Tiera kertoo tuntemistaan Lapin viimeisistä elinkautisista, henkilöistä, jotka ovat eläneet Lapissa kullankaivajina, kulkijoina ja erakkoina.

Käy katsomassa nettikaupassamme
muut LAPPIKIRJAT

www.hipputeos.fi

Kirjat myynnissä myös kaikissa kirjakau-
poissa sekä Saariselän palvelupisteissä

Hipputeos
Pajutie 3, 04310 TUUSULA
Puh. 040-5454833

Lapin Kullankaivajain
Liitto Ry, PL 86.
99871 INARI

PANIMO!

PANIMO!

Panimo Pub
avoinna klo 10 - 02

Edulliset majoitushinnat. 1 - 4 hengen huoneet, kelomökkejä. Lemmenjoella kaivos ja kämppä. Pubissa talon olutta ja hyvää seuraa.

**Saariselän Majatalo
& Panimo Pub**

Tel +358 16 6756500

Fax +358 16 6756 581

panimo@saariselanpanimo.fi

www.saariselanpanmo.fi